ARAYIŞ

15 AĞUSTOS 1981. SAYI 26. HAFTALIK DERGİ. 30 TL.

AKARYAKITA ZAM
ÇÖZÜM DEĞİL

FİKRET OTYAM NEREDE?

OKURLARIN GÖRÜŞÜ

YURTDIŞINDA ÖĞRENİM

Bizler Anadolu'nun bağrından kopup, anavatandan binlerce kilometre ızakta öğrenim yapmaya çalışan gençleriz. Ülkemizdeki eğitim ve öğretim sisteminin yetersizliği ve ekonomik, politik koşullar bizleri yurtdışında öğrenim yapmaya zorladı.

Güç koşullardan gelen bizler, yurtdışında da güç yaşam koşulları ile karşılaşmakta, sorunlarımızın çözümünde yalnızlığa terkedilmekte ve öğrenimimizi yarıda bırakma zorunluluğu ile karşı karşıya kalmaktayız. Öğrenimimizin yanısıra özellikle güç mali koşullarla karşı karşıya kalan bizler, aç kalmamak için mücadele ediyoruz.

Halen yurtdışında 15 binden fazla Anadolulu genç öğrenimini devam ettirmekte ve bunlardan ancak 1500'ü çeşitli kurumlardan veya devletten yardım görmektedir. Bu durum göstermektedir ki, 14 binden fazla öğrenci ya kendi kişisel gayretleri, ya da ailesinin sınırlı olanakları ile öğrenimini sürdürmeye çalışmaktadır.

Kısa süre içinde bu plansız eğitim ve öğretim politikasını değiştirmek olanaksız olduğundan, bizler kendi aramızda yurtdışında okuyan Anadolulu öğrencilere özgü bir tahsil fonu kurmayı tasarlamaktayız.

Kurmak istediğimiz yurtdışı öğrenim tahsil fonunun gerçekleşmesi için gereken ilgi ve yardımlarınızı, yön gösterici dilek ve önerilerinizi bekleriz.

ŞADİ ÜÇÜNCÜ
STEINFURTER STR 73/515
44 MÜNSTER

HALK VE ARAYIŞ

Türk halkının bir ferdi olarak ARAYIŞ'ı kutluyorum. Doktorsuz, ilaçsız, okulsuz köylerin, karanlığa terkedilmiş köylülerin sorunlarına eğildiği için kutluyorum... Yol yapımlarında, maden ocaklarında her türlü sağlık önleminden yoksun çalışan işçilerimizin sorunlarına çözüm aradığı için kutluyorum... Yeterli eğitim olanaklarından yoksun gençlerimizin, ezilen kadınlarımızın, özetle tüm halk kesiminin barış, özgürlük, eşitlik ve hakça dengeli bir dağılım içinde yaşayabileceği bir gelecek arayışı içinde olduğu için kutluyorum ARAYIŞ'ı.

Aydınlık bir gelecek arayışı savaşımı sürdüren ARAYIŞ'ın halkla birlikte, halkla elele Türkiye geleceğini yaratma ve gelecek kuşaklara kaynak olma özelliğini yitirmemesi en büyük dileğim...

LÜTFİ ATLI
KIRKLARELİ

YENİ BİR UĞRAŞ: DÜŞÜNMEK

Okuyucu mektuplarına gösterdiğiniz ilgiye güvenerek yazıyorum.

Ekonomik güçlükler yüzünden hayatımı zar zor kazanıyorum. Ama bugünlerde bir alışkanlık edindim. Düşünüyorum.

Ağızlardan hiç düşmeyen bir lafı düşünüyorum. "**Güçlüklere katlanmak**". Evet güçlüklere katlanmasını bilmesi gerekir insanın. Ama, ne için, nereye kadar? Ayrıca güçlüklerin içinden bir an bile çıkmamış bir kişi olarak zaten bu konuda bir alışkanlığımız da var. Belki de "**güçlüklere katlanalım**" diyenler, bizim bu alışkanlığımıza güvenerek yürütüyorlar politikalarını.

Sonra 24 Ocak kararları. Yani kurtarıcımız Friedman. Kim istedi bu adamı. Hangi ülke bu adamdan yola çıkarak rahata ermiş? Sayın Özal'ın örnek göstermesi gerekir diye düşünüyorum.

Diyorlar ki, rahata ereceğiz. Dişinizi sıkın. 4 sene bekleyin; ama ben 4 yaşında değilim ki. Sayın Özal'dan önce sekiz kişiden dinledim. Babam belki on ayrı kişiden dinlemiştir aynı lafları. Sayın Özal'ın "**Villanızı satın**" demesini de düşünüyorum. Çünkü benim villam da yok.

Filistinlileri düşünüyorum. Niçin elçilerimizin geri çağrılmadığını merak ediyorum? Acaba diyorum, İsrail'in arkasındaki dev bir ülkeyi kızdırmamak için mi böyle yapılıyor?

Bir zamanlar kendi ismini yağlı boya ile duvarlara yazdıran şarkıcımızın bugün TÜRKİYEM diye hergün ekrana gelmesini düşünüyor ve acaba ben de öyle bir şarkı bestelesem ekrana çıkabilir miyim diye merak ediyorum?

Ya Dallas'a ne demeli. İyiye, doğruya, güzele yönelin. Ama, iş bileninse, '**Ceyar'a helal olsun**" onu da seyredin.

Şu TV'yi, TRT yöneticilerinin seyredip seyretmediğini düşünüyorum?

Dedim ya durmadan düşünüyorum. Alışkanlık. Düşünmeden edemiyorum sanki. İşin tuhafı ne biliyor musunuz? Benim böyle düşünmem üzerine, düşünmesi gerekenlerin, ne düşüneceklerini bile bile düşünüyorum.

Saygılarımla.

AHMET KÖLLECİ
MALTEPE

HALK İÇİN REKLAM HALK İÇİN YAYIN

Bizler cezaevi tutukluları olarak bir süreden beri ARAYIŞ'ı izleyebilmekteyiz. Bazı gerçekleri dergide görebilme olanağına da sahibiz. Dergide, bir takım üstü kapalı pisliklerin deşilmesi ve olayların altında yatan gerçeklerin okuyucu için sergilenmesi ülke için bir umut kaynağı...

Daha çok güncel olaylara değil de, yurdumuzda çevrilen dolapların, haksız kazancın, neyin nerede, kimin işbirliği ile kaynaklandığının, işçi kesiminin neden sesinin çıkmadığının ya da çıkarılmadığının gerçekçi dille okuyucuya ulaştırılması mutlu kılıyor bizleri... Bunlar mutluluk kaynağımız ama en çok beğendiğimiz yöne banker reklamlarına gösterilen tepki. O ellerin dergilze ulaşamamış olması ARAYIŞ'ın değerini bir kat daha artırıyor. Günlük gazetelere bakıldığında tüm sayfalarda okuyucuya alaycı bir gülümsemeyle bakan reklamlarla karşılaşıyoruz. Bu gazeteler o sayfalarda halka birşeyler ulaştırmak yerine başka amaçlar peşindeler, bunu yadsımıyoruz. Ama ARAYIŞ'ın her satırında ulaştırmaya çalıştığı toplumsal mesaj bugün olmasa bile yarın ya da bir sonrası gün anlaşılacak. İnancımız o ki, ARAYIŞ bir devrin tarihini yazmakta. Bundan biz, halk kuşku duymuyoruz. Siz ARAYIŞ'çılar da bu inançla boyun eğmeyecek ve savaşımınızı bu doğrultuda sürdüreceksiniz.

KAZIM KORKMAZ

HALKTAN BİR SES

ARAYIŞ Dergisinin sürekli okuyucularından biriyim. ARAYIŞ'ı Halkın sorunlarına eğildiği, arayış içerisinde çözüm yolları gösterdiği ve halkla birlikte halk için savaşımını sürdürdüğü için okuyorum. ARAYIŞ bugün değil gelecekte de halkımızın karşılaşacağı engelleri aşmakta yararlanacağı bir kaynak dergidir. Bu nedenle de ARAYIŞ her konuda yayın yapmak zorunluğundadır. Dileğim gençliğin ve özellikle öğrenci kesiminin bugün ve gelecekte karşılaşacağı sorunlarına çözüm yolları göstermenizdir. İzniniz olursa bu arada tüm ARAYIŞ okurlarına da bir mesaj iletmek istiyorum: Barış, dostluk, dayanışma için ARAYIŞ okuyun, okutun...

CENGİZ BEKTAŞOĞLU

MUHTARLARA KÖŞE AÇILMALI

Ülkemizin temel sorunları içinde, çilesini yüklenen, toplumsal dertler içinde, halkının sorunlarına ARAYIŞ kadar olmasa da kendi çapında çözümler arayan ve bu arada da kendi özel yaşamlarını sürdüren muhtarların ellerinde ARAYIŞ Dergisini gördüm, son günlerde sıkça karşılaşır oldum ARAYIŞ okuru muhtarlarla ve sizlere yazmak gereksinimini duydum.

Başı ağrıyanından, kanalizasyonu tıkanana, evlenecekten ölüp göçenine dek tüm halkın sorunlarıyla içiçe, tozlu topraklı yollarda çile yüklü düğümleri çözen muhtarlara gerek yöresel sorunlar için, gerekse bireyden topluma yansıyacak sorunlar için bir sayfa ayrılamaz mı acaba ARAYIŞ'da...? Halkın kanayan yarasına tampon tutan eller ARAYIŞ'da yazabilirlerse sarılır bu yaralar. Yok vermezseniz, bilesiniz ki üzerimizdeki bu karanlık günler sürecek ve siz ARAYIŞ'çılar da bir parça bu karanlıktan sorumlu olacaksınız...

HÜSEYİN OKUMUŞER
SALAR KÖYÜ MUHTARI

ARAYIŞ'IN NOTU:

Yöresel ve toplumsal sorunlar için ARAYIŞ'ın her sayfası açıktır. Ayrıca bir köşe açmak gereksinimini duymuyor ve tüm muhtarlarımızın katkılarını bekliyoruz. Saygılar...

ARAYIŞ
HAFTALIK DERGİ

Yazı İşleri Müdürü
O. NAHİT DURU

ARAYIŞ Yayıncılık ve Matbaacılık
A.Ş. adına İMTİYAZ SAHİBİ
MEHMET ERDÜL

ADRES:
Reşit Galip Caddesi no. 94
Gaziosmanpaşa/ANKARA
Posta Kutusu: 75
Küçükesat/ANKARA
TELEFON:
28 44 74 26 00 56

PİKAJ ve MONTAJ:
ARAYIŞ Teknik Servisi
DİZGİ: ENLEM 80 18 60 71
BASILDIĞI YER: EM—AŞ
Emek Basın Yayın Reklâmcılık A.Ş.

SAYI: 26 FİATI: 30. TL.
15 AĞUSTOS 1981

ABONE KOŞULLARI
YURTİÇİ:
Yıllık 1.500 TL. Altı aylık 750 TL.
Üç aylık 375 TL.
YURTDIŞI:

Almanya	104 DM
Avusturya	770 Avusturya Şilini
Danimarka	350 Danimarka Kronu
Finlandiya	275 Fin Markkası
Fransa	245 Fransa Frankı
Hollanda	120 Hollanda Florini
İngiltere	25 Sterlin
İsveç	250 İsveç Kronu
İsviçre	100 İsviçre Frankı
Irak	30 Irak Dinarı
Norveç	310 Norveç Kronu
S. Arabistan	194 Riyal
Yugoslavya	2354 Yugoslavya Dinarı
ABD ve Avusturalya	70 ABD Doları

● Abone bedelinin PTT ile; ya da, 'Ziraat Bankası, Gaziosmanpaşa Ankara" Şubesi 1200 numaralı hesabımıza ' yatırılarak, abone fişi ile birlikte banka dekontunun, veya PTT makbuzunun 'PK—75 Küçükesat/Ankara ' Adresine gönderilmesi rica olunur.

DERGİNİN İÇİNDEN

YAZI İŞLERİ'NDEN: Abdi İpekçi

KIBRIS: 1978'deki yaklaşım.

şimdi durdurun

ENERJİ: Fırat'a gem vurulmalı

YAZI İŞLERİ'nden

ABDİ İPEKÇİ VE BİR YAZAR (!)

SAYIN okurlarımız, geçtiğimiz hafta içinde kendisi parti parti gezmiş, sonunda yerini bulmuş bir yazar, ABDİ İPEKÇİ'nin adının Ankara'daki bir parka verilmesini konu ederek, İpekçi'nin taraf olduğunu ileri sürdü. Bu yazar, ABDİ İPEKÇİ'nin adının parka verilmesi işleminin 12 Eylül dönemi öncesinde başlatıldığını da hatırlatarak, taraf olan bir kişinin adının parka verilmemesini önerdi ve Ankara Belediye Başkanını eleştirdi.

Şimdi, bu yazarın söylediklerini aslında ciddiye almanın olanağı yok ama, söylediklerinde doğru bir taraf da var. Abdi İpekçi "bir taraf"tı. Demokrasiden yana, özgürlükten yana, kardeşlikten yana, dostluktan yana taraftı. Terörün, kavganın, saldırganlığın da karşısındaydı. İpekçi, adı geçen yazarın gazetesinin "devlete yardımcı güç" olarak gösterilen bir gruptan olan Mehmet Ali Ağca tarafından vuruluncaya dek de bu taraflığını sürdürdü. Keşke tüm yazarlar, çizerler, Abdi İpekçi gibi taraf olsalardı. Keşke, onun gibi, terörün sürekli karşısında olup, bir tarafı korumasalardı. Demokrasiden, kardeşlikten, barıştan, dostluktan yana taraf olsalardı.

Ankara Belediyesi'ni eleştirmek gerekirse, herhalde, Sıhhıye'deki Parka ABDİ İPEKÇİ PARKI adını verdiği için eleştirmemek gerek. Daha iyi hizmet götürmediği için eleştirmek gerek.

Bu parti parti dolaşan yazara ve onun gibi düşünenlere ters gelse de, Abdi İpekçi Türk basınının yetiştirdiği ender insanlardan biri olarak basın tarihine geçecektir.

★

Çoğu kimsenin nerede olduğunu, ne yaptığını merak ettiği, ARAYIŞ'ta yayınlanan "SAROYAN ÖLDÜ MÜ?" başlıklı yazısından sonra, yüzlerce mektup gönderip, *"Fikret Otyam nerede?"*, *"Otyam Baba niye yazmıyor?"* diye sorduğu, büyük gazeteci FİKRET OTYAM ARAYIŞ'ta... Arkadaşımız Baki Özilhan, Türkiye'ye röportaj olayını yerleştiren gazeteci-yazar-ressam FİKRET OTYAM'ı Antalya'nın unutulmuş bir yöresinde, GAZİPAŞA'da buldu. Bu sayımızda, OTYAM ustanın anlattıklarını, kendi dilinden, yaşadığı yeri de arkadaşımızın saptamalarından okuyacaksınız.

Gelecek sayılarımızda da, Fikret OTYAM, yazı dizileriyle, röportajları ile ARAYIŞ'ta olacak...

★

Son günlerde ARAYIŞ'ta yer alan birçok olay, yazı ve haber, gerek Türkiye'deki, gerekse KIBRIS'taki yayın organları tarafından alıntı yapılıp veriliyor. Ancak, birçok yayın organı, yazı ya da haberleri ARAYIŞ'tan aldığını belirtmiyor. ARAYIŞ'ın bir reklam gereksinimi yok, yeter ki, yazdıkları saptırılmadan halka aktarılsın, tek düşüncesi budur ARAYIŞ'ın. Ne var ki, basın ahlakının gereği, bir yazının nereden alındığını belirtmektir.

★

Anımsayacağınız gibi, geçtiğimiz sayılarda, buğday, yağ, işçi hakları, Türk-İş'in tutumu, enerji, süt, hayvancılık, dışilişkiler gibi sorunları ilk kez ARAYIŞ ortaya atmış ve gerekli önlemler alınmadığı takdirde oluşabilecek olumsuz gelişmeleri anımsatmıştı. Son olarak, yağ konusunu da ARAYIŞ ele almış ve yapılması gereken işlemleri yazmıştı. Geçtiğimiz hafta içinde, bazı basın organları ve yetkililer bu sorunun üzerine giderek, gerekli önlemlerin alınacağını açıkladılar. ARAYIŞ varoluş nedenini bu olayla da kanıtlamış oldu.

★

ARAYIŞ, doğru bildiği yoldan, kuruluşundaki doğrultudan ödün vermeden KAVGA DEĞİL, BARIŞ için yayınını sürdürecek. Bunu yaparken de, basın özgürlüğünden doğan tüm haklarını kullanarak yanlışları aktaracak, doğruları söyleyecektir.

★

Giderek güçlenen yazı kadrosu ile yeni doğrularda, yeni ARAYIŞ'larda buluşabilmek umuduyla, mutluluklar ve esenlikler diliyoruz.

Saygılarımızla...

AKARYAKITA ZAM ÇÖZÜM DEĞİL

ARAYIŞ

"Normal benzin 32 lira, sanayide kullanılan altı numara fuel-oil 12 lira, konutları ısıtmada kullanılan kalorifer yakıtı 14 lira, evlerde kullanılan tüp gaz 200 lira..."

ŞİMDİ sisli perdeler ardındaki yitik bir zamanı anımsatır gibi görünen bu rakamlar, aslında bu denli uzak değil bize. Çünkü 24 Ocak Kararlarının hemen öncesine, yani bundan birbuçuk yıl evveline uzandığımız zaman karşılaştığımız akaryakıt fiyatları bunlar.

24 Ocak 1980'den bu yana geçen zaman kısa, ama akaryakıt fiyatlarına gelen zamlar, bu zaman süresine nasıl sığdırılabildiğini düşündürecek kadar büyük. O tarihten bu yana akaryakıt fiyatlarına dokuz kez zam yapıldı. Bugün normal benzinin litresi 60, altı numaralı fuel-oil 31, kalorifer yakıtı ise 39 lira. Onsuz yemek pişirelemeyen tüpgaz ise 660 liraya yükseldi. Yani 24 Ocak'a göre yüzde 300'ü aşan bir artış söz konusu.

Şaka yollu da olsa birçok kişiyi, *"bari akaryakıt fiyatlarını da döviz kurları gibi günlük olarak ayarlayıp, radyo-televizyondan ilan etseler"* dedirtecek sıklıkta yapılan fiyat ayarlamalarının ardındaki gerçek nedir?

*

* *

Görünüşe göre akaryakıt fiyat ayarlamaları Bakanlar Kurulu'nun 15 Mart 1980 tarihinde çıkardığı bir kararnameye göre yapılıyor. Bu Kararname ile dolar ve petrol fiyatlarının artışı karşısında Devletin akaryakıt satışlarından zarar görmemesi öngörülüyordu. Bunun anlamı, Devletin artık akaryakıt konusunda korucuyu, kollayıcı bir uygulamadan vazgeçtiğiydi. Artık dış fiyat artışları derhal iç piyasaya yansıtılacaktı.

1980 yılında çıkarılan bu Kararname aslında Türkiye'de benzin pompası üzerindeki sayacın, doların değeri ve petrol fiyatları arasındaki, hazin görünüşünü açıkça çizmektedir. Dolar bir yandan, OPEC bir yandan Türkiye'nin ekonomik yazgısını bir cendereye almış gibi görünmektedir.

Petrol üreticisi ülkeler varil başına aldıkları parayı yükseltince Türkiye akaryakıt fiyatlarına zam yapacak. OPEC bir süre için petrole zam yapmayı durdurduğunu açıklayacak, kısa bir süre için de olsa bir *"oh"* çekmeye hazırlanırken, bu kez dolar başdöndürücü bir hızla yükselmeğe koyulacak ve siz bundan meydana gelecek artışı hemen Türk piyasasına yansıtacaksınız.

*

* *

Türk Basınında çıkan yazılar son fiyat artışlarını daha çok Dolara bağlıyor. Kuşkusuz bunda belli bir gerçeklik payı var. Doların giderek değer kazanması yalnızca Türk ekonomisini değil, Batılı birçok ülkeyi de köklü bir biçimde etkiliyor. Fransa'da Sosyalist yönetim daha ellerini sıvamadan bir alarm karşısında. Tarihte ilk kez dolar altı Frank düzeyini aşıyor. Federal Almanya'da durum çok değişik değil. Şimdilik doların bu saldırısından kendini koruyabilen tek para Japon Yen'i gibi görünüyor.

Doların bu denli yükselmesinin ardında Amerika Birleşik Devletlerinde Reagan Yönetiminin uygulamağa başladığı para politikası bulunuyor. Reagan Yönetiminin faiz hadlerini yükseltmesi, bütün dünyada Dolara olan talebi kamçıladı.

Son gelişmeler ABD'de faiz oranlarının daha bir süre bu düzeyde kalabileceğini, hatta bir miktar daha yükselebileceğini gösteriyor.

Bu durumda ne olacaktır? Bir kez, geçen haftalarda da görüldüğü gibi kısa vadeli *"sıcak paranın"* Dolara yönelme eğilimi yeniden güçlenecektir. Başka deyişle herkes elindeki parayı satıp Dolar almak isteyecek, doğal olarak bu durum da Dolara talebi arttıracaktır.

Bütün bunlar Doların öteki paralara karşı olduğu gibi, Türk Lirasına karşı da değerinin yükseleceği anlamına geliyor. Yani, Türk Halkının tabağında birbiri ardına dizilecek akaryakıt fiyat artışları bulunmaktadır.

Bugün uluslararası ticaret ve öteki ekonomik ilişkilere yön veren para sistemi, İkinci Dünya Savaşından yengiyle çıkan zengin ülkelerin kendi çıkarları doğrultusunda yaptıkları düzenlemelerden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla günümüzdeki uluslararası ekonomik düzen sürekli olarak zenginlerin lehine, yoksul ülkelerin aleyhine çalışmaktadır.

Bundan çıkarılacak sonuç, gelişmekte olan ülkeleri bu öldürücü kıskaçtan kurtaracak olan yeni ve hakça uluslararası ve ulusal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gereğidir. Uluslararası ticarete temel oluşturan para sistemleri artık yeni bir güç haline dönüşen gelişmekte olan ülkeleri de hesaba katan bir düzenlemeden geçirilmelidir.

Akaryakıt fiyatlarında neredeyse aylık ayarlamalara dönüşen bu artmaları yalnızca dış dinamiklere bağlamak son günlerdeki en yaygın açıklama biçimi oldu. Basının büyük bir kısmının da soruna yalnızca dış dinamik gözlüğünden baktığı görülmektedir.

Oysa, madalyonun öteki yüzünde başka gerçekler bulunmaktadır. Doların dış piyasadaki değerinin yükselmediğini varsaysak bile, Türk parasının dolar karşısında sürekli değer yitirdiği bir gerçektir. Çünkü enflasyonun bir türlü önlenemediği, hatta bu yıl için verilen kestirimleri bile aşacağı birçok ekonomist tarafından dile getirilmektedir. Öte yandan döviz sıkıntısı da henüz aşılabilmiş değildir.

Ama madalyonun öteki yüzündeki asıl sorun Türkiye'de yıllardan beri ısrarla sürdürülen yanlış enerji politikasıdır. Enerji, bir ekonominin can damarıdır. Bu yüzden enerji alanında yapılacak yanlış uygulamalar ekonominin öteki sektörlerine katlanarak yansımaktadır.

Dışa bağımlı kaynaklar yerine, ülkemizde bol bulunan yerli kaynaklara ağırlık veren bir enerji tüketim politikasının yıllarca bir *"geriye dönüş"* olarak nitelenmesi, sonunda Türkiye'yi böyle bir çıkmaz sokağın ağzına getirip bırakmıştır. Petrolün üretimi, arıtımı ve akaryakıt dağıtımının devlet eliyle yapılması gerekirken, şimdi tam tersi bir uygulama ile yabancı şirketlere açılınmakta, eski yanlışlıklarda ısrar edilmektedir. Bir kamu kuruluşu olan Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı, petrol üretimini yüzde 25 arttırma kapasitesine sahipken, ancak yüzde 14'lük bir artış sağlayabilmektedir. Bunun nedeni Devletin kötü bir üretici olması değil, yeterli olanakların sağlanamamasıdır. Batman Rafinerisinde onarılmak için bir uzman bekleyen 12 Jenaratör bu ilgisizliğin trajik bir örneğidir. Ulusal kuruluşumuz TPAO'nun uzman konusundaki kan kaybı günden güne artmaktadır.

Yıllardan beri sürdürülen yanlış enerji politikaları sonucu, dolar ve OPEC arasına sıkışıp kalan Türk ekonomisi şimdi yeni fiyat artışlarını bekliyor. *"Benzin konusunda Ankara Avrupa'nın en ucuz dördüncü kenti", "Yalnız bizde değil, Almanya'da da bu yıl başından beri birçok kez fiyat ayarlaması yapıldı", "bu politika doğrudur"* türünden savunmalar giderek daha sık işitilecek.

Ancak tüm bu savunmalar, *"günah keçisi aramalar"* petrol fiyatlarında artık sürekli hale gelen bu artışların sosyal maliyetini karşılayabilecek mi? Akaryakıt fiyatlarındaki artışın süratle yansıdığı öteki malları almakta zaten büyük güçlükler çeken işçi, köylü, memur, emekli daha ne kadar bu zamlara dayanabilecektir?

Bazen ulusal gururumuzu okşayan, gizli bir övünç duyduğumuz bir cümleyi duyarız: *"Türkiye besin konusunda kendi kendine yeten 7-8 ülkeden birisidir. Burada insan açlıktan ölmez".* Evet belki Türkiye'de sözcük anlamıyla insanlar *"açlıktan ölmüyor".* Ancak bunun adı *"yaşama mıdır"?* Yoksa ülkemizde milyonlarca insan yalnızca *"yaşamını sürdürebilme"* olanağına mı sahiptir?

Aynı sözcükten türemekle birlikte bu ikisi arasındaki ayrılık sanıldığından çok daha büyüktür. Çünkü yaşamak, hem fiziksel, hem sosyal anlamda, bir insanlık göstergesidir. Fransızların *survivre* dedikleri *yaşayabilme* ise, canlı bir organizmayı ancak sürdürebilen minimum koşulları belirler.

Evet, alınan önlemler, uygulanan fiyat ve ücret politikaları, dışa bağımlı ürünlerin fiyatlarındaki artışları ekonomiye hemen yansıtma, 24 Ocak 1980'de başlatılan yeni ekonomi anlayışının kendi içinde tutarlı parçaları olarak değerlendirilebilir.

Ancak 24 Ocak'ta başlayan uygulamaların seçeneksiz bir zorunluk olduğunu bozuk bir gramafon gibi durmadan yineleyen *"uzmanları"* Türk Halkı artık daha yakından tanımaktadır. Biz yineliyoruz. Evet, bu politika yanlıştır. Evet, bu ekonomik politikanın bir seçeneği vardır. İnsanı dikkate alan, onu ekonominin öteki girdileriyle aynı kefeye koymayan, O'nu gerçekten yaşatabilecek bir ekonomik seçenek vardır... •

Türkiye

● Yüksek Askeri Şura'nın Ağustos ayı toplantısında Türk Silahlı Kuvvetlerinden 33 General ve Amiralin bir üst dereceye, 42 Albay'ında General ve Amiralliğe yükseldikleri, 8 General ve Amiralin rütbede bekleme sürelerinin bir yıl uzatıldığı, 19 General ve Amiralin ise kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayrıldıkları açıklandı.

● Askeri Yargıtay Daireler Kurulu TCY 159'uncu maddesi uyarınca BİR YAZIDAN DOLAYI MAHKUMİYET KARARI VERİLEBİLMESİ VE SANIĞIN SUÇ KASTININ TESPİTİ İÇİN YAZININ TÜMÜNÜN TETKİK EDİLMESİ GEREKTİĞİNE KARAR VERDİ. Önceki uygulamaları göre, TCY 159'uncu maddesi uyarınca karar verilirken yazının içinde geçen tek bir cümle esas alınarak mahkumiyet kararı verilebiliyordu.

● AVRUPA'NIN EN PAHALI BENZİNİNİ SATAN İTALYA İLE TÜRKİYE'NİN ARASINDAKİ FARK 16 LİRAYA İNDİ. 1981 tarihinde Türkiye ile İtalya arasında normal benzinin litresinde 30 liralık fark varken son zamlardan sonra bu farkın 16 liraya düştüğü görüldü.

● Doktorların toplam beş yıl zorunlu hizmet yapmalarını öngören "KAMU ZORUNLU HİZMETİ" YASA TASARISININ MİLLİ GÜVENLİK KONSEYİNDE DEĞİŞİKLİĞE UĞRADIĞI BİLDİRİLDİ. Konsey, Tıp Fakültesi mezunlarının zorunlu hizmetten önce ihtisas yapabilecekleri hükmünü kaldırarak, mezunların ihtisas yapmadan önce zorunlu hizmet yapmaları hükmü konuldu. Yapılan bir başka değişiklikle doktorların diledikleri yerde muayenehane açmaları engellendi. Doktorların muayenehane açabilmek için Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına başvurmaları ve Bakanlığın gösterdiği il veya ilçede muayenehane açabilmeleri zorunluğu getiriliyor.

● Zeynel Abidin Ceylan adlı sanığın gözaltında bulunduğu sırada işkence ile ölümüne neden olduğu savıyla tutuklu bulunan komiser muavini Mustafa HASKIRIŞ'IN YARGILANMASINA ANKARA SIKIYÖNETİM KOMUTANLIĞI (1) NUMARALI ASKERİ MAHKEMESİNDE DEVAM EDİLDİ. Mahkeme savunma avukatının Haskırış'ın salıverilmesi yolundaki istemini reddetti.

● DİSK Genel Başkanı ABDULLAH BAŞTÜRK, VE YÜRÜTME KURULU ÜYELERİ, RIZA GÜVEN, MUSTAFA AKTULGALI, MUKBİL ZIRTILOĞLU, KEMAL NEBİOĞLU, TUNCER KOCAMANOĞLU VE FEHMİ IŞIKLAR İMZASIYLA 19 ŞUBAT 1980 DE YAPILAN BİR AÇIKLAMADA HÜKÜMETE HAKARET ETTİKLERİ SAVIYLA AÇILAN DAVAYA ANKARA SIKIYÖNETİM KOMUTANLIĞI (2) NUMARALI ASKERİ MAHKEMESİNDE BAŞLANDI. Askeri savcı iddianamesinde sanıkların TCK 159'uncu maddesi uyarınca bir yıldan altı yıla kadar ağır hapis cezasına çarptırılmalarını istedi.

● İçişleri Bakanlığınca hazırlanan yeni trafik yasa tasarısının, TÜM ARAÇLARIN MALİ SORUMLULUK SİGORTASI ADI ALTINDA, ZORUNLU SİGORTA YAPTIRMASINI ÖNGÖRDÜĞÜ BELİRTİLDİ.

● 1981 yılının ikinci yarısından itibaren toptan eşya fiyatlarının hiç artış kaydetmemesi durumunda 1981 YILI ORTALAMA ENFLASYON ORANININ YÜZDE 33.5 OLACAĞI HESAPLANDI. Ancak fiyatların aylık yüzde bir artması halinde oranın yüzde 36'ya, yüzde beş artması halinde ise yüzde 46'ya çıkacağı belirlendi.

● MHP İLE İLGİLİ DAVAYA 19 AĞUSTOS'DA BAŞLANACAK. MHP ve yan kuruluşları ile ilgili olarak açılan davanın iddianamesinde partinin yurtdışında faaliyet gösteren ülkücü kuruluşlarla ilgileri, partinin yurtdışı faaliyetleri ile yurtiçinde ülkücüler tarafından gerçekleştirilen eylemler ve parti yöneticilerinin bu eylemler karşısındaki tutumlarına yer veriliyor. MHP davasında aralarında Alpaslan Türkeş ve MHP Genel İdare Kurulunun 16 üyesinin de bulunduğu toplam 220 kişi için ölüm cezası isteniyor. Öte yandan Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı, MHP davası ile ilgili olarak uyulması zorunlu esaslarla ilgili bir açıklama yaptı. Açıklamada, salona 200'den fazla dinleyici alınmayacağını belirtti.

● Yüksek Hakem Kurulu'nun açıkladığı YSE toplu sözleşmesine işçiler ve işverenler karşı çıktı. İşveren temsilcileri, işçilere verilen sosyal yardım artışlarını ve kıdem tazminatlarını fazla bulduklarını ileri sürerek itiraz ettiklerini söylediler. KÖY YOL-İŞ SENDİKASI GENEL SEKRETERİ MUSTAFA BAYRAKTAR DA TOPLU SÖZLEŞME İLE İŞÇİNİN İŞVERENE BORÇLU HALE GETİRİLDİĞİNİ BİLDİRDİ.

ABD'DEN BUĞDAY İTHAL EDİLECEK – BASINDAN

● İç piyasada meydana gelebilecek buğday sıkıntısını önlemek için ABD'ne giden üç kişilik heyetin temaslarını sürdürdüğü ve bu temaslardan iyi sonuçlar alındığı belirtildi. Ötee yandan ilk buğday sevkiyatının önümüzdeki ay içinde gerçekleşeceği ve İTHAL BUĞDAYIN KİLOSUNUN 31-32 LİRAYA MAL OLACAĞI BİLDİRİLDİ.

● BENZİNE BEŞ, MOTORİN VE GAZA ÜÇ LİRA ZAM GELDİ. Normal benzinin fiyatı Ankara'da 64 liradan 69 liraya çıkarken süper benzin fiyatı da 71 liradan 76 liraya yükseldi. Piknik tüp 10, 10 kiloluk tüp 35, 12 kiloluk tüp 40, 45 kiloluk tüp 160 lira zam gördü.

● Ankara Umum Otomobilciler ve Şoförler Derneği Başkanı Derviş GÜNDAY ANKARA'DA TAKSİ VE DOLMUŞ ÜCRETLERİNE YÜZDE ELLİ ZAM YAPILMASINI İSTEDİ. Son iki ayarlama ile petrole yüzde 44 zam geldiğini söyleyen Günday, zam yapılmasının kaçınılmaz olduğunu söyledi.

● Türkiye Demir Çelik İşletmelerince DEMİR VE ÇELİK MAMULLERİ FİYATLARINA YÜZDE BEŞ ORANINDA ZAM YAPILDI.

● MERSİN DEVLET HASTANESİ ECZACISI, MÜDÜRÜ VE YARDIMCISI YOLSUZLUK İDDİASIYLA TUTUKLANDI. 1980 yılında ilaç, yiyecek ve öteki ihtiyaç maddelerinin alımında yolsuzluk yaptıkları savıyla Eczacı Turan Ertürk, Hastane Müdürü Mustafa Baltacı, Müdür Yardımcısı Turgut Yüce ve İdare Memuru Emin Güceoğlu'nun tutuklandığı, Başhekim Halil Yılmaz'ın da görevini ihmal ettiği gerekçesiyle hakkında soruşturma açıldığı bildirildi.

● SÖZLEŞMESİ BİRKAÇ DEFA FESHEDİLEN İŞÇİNİN ZARARINI İŞVERENİN ÖDEYECEĞİ AÇIKLANDI. Yargıtay Dokuzuncu Hukuk Dairesi tarafından alınan karar; işverenin, işçinin sözleşmesini daha az kıdem tazminatı vermek amacıyla feshettiği belirlendiğinde işçinin zararının isverence karşılanmasını öngörüyor.

● Tekel Genel Müdürlüğü ORTADOĞU ÜLKELERİNE SATILMAK ÜZERE DÖRT ÇEŞİT ÖZEL SİGARA ÜRETMEYE BAŞLADI.

● MGK'nin 52 numaralı kararı ile TCK'nin 159 ve 312. maddelerine aykırı davranmaktan sanık SON HAVADİS GAZETESİ YAZARLARINDAN GÜNGÖR YERDEŞ salıverildi. 56 gün gözaltında tutulan YERDEŞ'in yargılanmasına tutuksuz devam edilecek.

● TV DAİRESİ ESKİ BAŞKAN YARDIMCISI TARCAN GÖNENÇ TRT'DEN İSTİFA ETTİ. Tarcan Gönenç bir süre önce TV de yayınlanan "Anarşi ve Terör" konulu program yüzünden görevinden alınmış ve "Hasılat Dairesi Başkanlığı"na atanmıştı.

● DİSK Kayyum heyetinin DİSK YÖNETİCİLERİNİN İŞ AKİT LERİNİ FESH ETTİĞİ BİLDİRİLDİ.

Dünya

● ABD DEVLET BAŞKANI RONALD REAGAN NÖTRON BOMBASININ YAPILMASI İÇİN EMİR VERDİ. Reagan'ın kararı açıklamasından sonra Sovyetler Birliği Resmi Haber Ajansı TASS KARARI NÜKLEER SAVAŞ YOLUNDA ÇOK TEHLİKELİ BİR ADIM" olarak niteledi. 36 yıl önce Nagazaki'ye atılan atom bombasının yıldönümünde açıklanan bu karara bütün dünya tepki gösterirken Beyaz Saray sözcüsü bir açıklama yaparak nötron bombasının Avrupa ülkelerine yeşleştirilmeyeceğini bildirdi.

● ABD Başkanı Reagan'ın yüksek enflasyon ve işsizlik nedeniyle bozulan ekonomiyi düzeltmek üzere yasalaştırdığı üç yıllık vergi indiriminin Demokratik Parti çevrelerinde şiddetli eleştirilere hedef olduğu bildirildi. DEMOKRAT ÜYELER, VERGİ İNDİRİMİNİN FAKİRLERİN SIRTINDAN ZENGİNİ DAHA ZENGİN YAPACAĞINI VE BUNUN DA ÜLKE EKONOMİSİ İLE KUMAR OYNAMAK ANLAMINA GELDİĞİNİ ÖNE SÜRDÜLER.

● 1945 yılında Hiroşima ve Nagazaki kentleri üzerinde patlatılan ATOM BOMBASININ KURBANLARI ANILIYOR. BİRÇOK YERDE NÜKLEER SİLAHLARIN YASAKLANMASI İÇİN GÖSTERİLER VE TOPLANTILAR DÜZENLENDİ.

● KIBRIS SORUNUNA BARIŞÇI ÇÖZÜM YOLLARI BULMAK AMACIYLA BAŞLAYAN TOPLUMLARARASI GÖRÜŞMELERDE, TÜRK ÖNERİ PAKETİ RUM TARAFINA SUNULDU. Anayasa ve toprak konularının bir bütün halinde çözümlenmesini öngören öneri paketi ile ilgili görüşmeler başlarken, Maraş konusunda Türkiye ayrı bir harita da sundu. Öte yandan, Kıbrıs Rum basınının Türk tarafının tekliflerini genellikle olumlu karşıladığı belirtildi.

● İSRAİL BAŞBAKANI MENAHEM BEGİN'İN YENİ KOALİSYON KABİNESİ GÜVENOYU ALDI. Üç büyük aşırı dinci parti ile koalisyon kuran ve güvenoyunu üç oy farkla alan Begin'in çok zor günlerin beklediği öne sürüldü. Bu arada, yeni kabinenin, eskisine göre, daha sertlik yanlılarından oluştuğu bildiriliyor.

● FKÖ LİDERLERİNDEN MUHAMMED DAVUD'UN VARŞOVA'DA BİR SİLAHLI SALDIRI SONUCU YARALANDIĞI AÇIKLANDI. Açıklamada, saldırının bir siyonist tarafından gerçekleştirildiği ve Davud'un başından beş kurşun yarası aldığı bildirildi.

● İSRAİL'İN 24 TEMMUZ'DA YAPILAN ATEŞKESİ BOZUP FİLİSTİN KAMPLARINI BOMBALADIĞI BİLDİRİLDİ.

● MISIR DEVLET BAŞKANI ENVER SEDAT ABD BAŞKANI RONALD REAGAN İLE GÖRÜŞTÜ. Ortadoğu sorunlarının ele alındığı ikili görüşmelerden sonra Sedat'ın ABD eski Devlet Başkanı Jimmy Carter ile de ikili görüşmelerde bulunduğu açıklandı. SEDAT'IN FİLİSTİN KURTULUŞ ÖRGÜTÜ'NÜN ABD TARAFINDAN TANINMASI YOLUNDAKİ ÖNERİSİNİ REAGAN REDDETTİ. BU ARADA, SUUDİ ARABİSTAN VELİAHTI PRENS FAHD DA "ABD'NİN CAMP DAVİD ANLAŞMASINA UYMAKTAN VAZGEÇEREK FKÖ'YÜ TANIMASINI" İSTEDİ.

● ABD'DE GREV YAPAN 12 BİN KONTROLÖRÜN İŞİNE SON VERİLDİ. ABD'de hava trafik kontrolörlerinin grevi iç hat uçak seferlerini felce uğratırken, ABD Devlet Başkanının grevci kontrolörlere tanıdığı sürenin dolması üzerine 12 bin görevlinin işten çıkarılmaya başlandığı açıklandı. Grevi düzenleyen sendikanın beş yöneticisinin ise tutuklandığı bildirildi. Bu arada, Amerikan yönetiminin grevcilere karşı tutumu birçok ülkede kınanırken, FRANSA VE YENİ ZELANDA HAVA KONTROLÖRLERİ ABD'YE YAPILAN UÇAK SEFERLERİNİ DURDURMA EYLEMİNİ BAŞLATTILAR.

● Fransa Devlet Başkanı François MİTTERRAND, İRAN'DAKİ TÜM FRANSIZLARIN ÜLKEYİ TERKETMELERİNİ VE BÜYÜKELÇİLİK PERSONELİNİN DE FRANSA'YA GERİ DÖNMESİNİ İSTEDİ. İran Dışişleri Bakanlığı, eski İran Devlet Başkanı Beni Sadr'ın siyasi sığınma talebini kabul eden Fransa'nın Tahran'daki büyükelçiliğini boşaltması ve elçiliğin kapatılması için üç gün süre tanımıştı. Öte yandan Tahran radyosundan yapılan bir açıklamada, İran'da bulunan Fransızların mali ve yasal işlemleri tamamlanır tamamlanmaz İran Havayollarına ait bir uçakla ülke dışına çıkartılacakları belirtildi. Açıklamada bu işlemin zorunlu olmadığı, isteyen Fransızların İran'da kalabilecekleri kaydedildi.

● Sovyetler Birliği'nin resmi haber ajansı TASS, BENİ SADR'I İRAN ALEYHTARI AÇIKLAMALARDA BULUNMAKLA SUÇLADI. Tass Ajansı'nın bu açıklamasından sonra Sovyetler Birliği'nin Humeyni'ye karşı Beni Sadr'ı desteklemiyeceği yolundaki görüşün kuvvet kazandığı bildirildi. Öte yandan İran eski Devlet Başkanı Beni Sadr ordunun Humeyni yönetimine son vereceğini, kendisinin de yakında İran'a döneceğini söyledi.

● CIA'NIN YABANCI ÜLKELERE GİDEN ABD'Lİ GAZETECİLERLE BİLGİ ALIŞ-VERİŞİNE YENİDEN BAŞLADIĞI BİLDİRİLİYOR.

● Polonya'da besin sıkıntısı nedeniyle uyarı grevleri ve yürüyüşleri sürerken, SOVYETLER BİRLİĞİ POLONYA KIYILARINA ÇIKARMA TATBİKATI YAPIYOR. O arada Varşova Pakti Kuvvetleri Başkomutanı da ani olarak Polonya'ya gitti. Gidişin, Sovyetler Birliği'nin çıkarma tatbikatıyla ilgili olduğu sanılıyor. Öte yandan 8 Ağustos 81 günü bir demeç veren Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri KURT WALDHAİM, "DÜNYA YAKLAŞIK YİRMİ YIL ÖNCE PATLAK VEREN KÜBA BUNALIMINDAN BU YANA EN BÜYÜK BUNALIMI YAŞAMAKTADIR. BİR NÜKLEER SAVAŞ HER AN ÇIKABİLİR" DEDİ ve gerginliklerin ancak görüşmelerle yumuşayabileceğini belirtti.

SALIDAN SALIYA

SIKI PARA POLİTİKASI TEHLİKEDE Mİ?

MALİYE Bakanlığı ile Merkez Bankası'nın üst düzey yöneticileri, "işlerin tıkırında olduğu" edebiyatına katıldıkları bayram günlerini gerçekte pek rahat geçiremediler. Rahatsızlıkları, piyasadaki para miktarıyla ilgili gelişmelerden kaynaklanıyordu.

24 Temmuz günlü kayıtlara göre 328 milyar liralık rekor bir yüksekliğe çıkan para tutarı, 31 Temmuz gününe gelindiğinde yeni bir rekoru daha ele geçirmiş ve 354 milyar lira olmuştu. Bir haftada 26 milyar lira birden piyasaya sürülürken, para miktarının Temmuz ayı içindeki artışı 59 milyar lirayı bulmuştu.

Piyasadaki para tutarının bu hızlı artışı, "sıkı para politikası" çerçevesindeki bütün hesapları alt-üst edecek nitelikteydi. Piyasadaki para tutarı ile fiyat artışları arasında yakın bir bağ olduğundan her fırsatta söz eden ve fiyat artışlarının parasal büyümenin denetime alınmasıyla yavaşlatıldığını öne sürenlerin işi oldukça zordu.

Başbakan Yardımcısı Özal'dan başlayıp, Maliye Bakanlığı ile Merkez Bankası yöneticilerine yayılan gizli bir umut vardı. Mayıs ayında tıkanan ithalat transferlerinin yeniden açılması, piyasadan para çekilmesini sağlayabilirdi. İthalat istemiyle Merkez Bankası'na başvuracak sanayiciler, depozit yatıracaklar, böylece piyasaya çıkan paralar bir ölçüde geri dönmüş olacaktı.

İthalat istemleri, piyasadan istenilen ölçüde para çekilmesine yetecek boyuta ulaşacak mıydı? Bu bütünüyle üretime bağlıydı. Üretim konusunda ise sanayiciler, iç tüketimdeki daralma nedeniyle umutlu değillerdi. Yılın ilk yarısına ilişkin veriler, stokların çığ gibi büyüdüğünü ortaya koyuyordu. Bu durumda, stok için üretim düşünülmüyordu.

Ayrıca, Türkiye elektrik Kurumu'nun sanayi kesimi için "tahsisli enerji" uygulamasına başlaması da, üretim ve yatırım faaliyetlerini aksatacaktı. Yeni uygulamaya göre, yılın ikinci yarısında yılın ilk altı ayı ölçüsünde enerji alabilecek sanayi kuruluşlarının elleri, kolları bağlanmıştı. Yeni üretim, yeni yatırım umudu kalmayınca, ithalat istemlerinin artması için ortada tek bir yol kalıyordu: Spekülatif amaçlarla lüks tüketim mallarının dışalımı.

İnsanın aklına ister istemez, DPT Müsteşarı Yıldırım Aktürk'ün bir süre önce yaptığı açıklama geliyor. Hani, bir gün gelecek Türkiye'de isteyen istediği yabancı marka gömlek, ayakkabı ve diş macununu bulacak demişti ya. "Sıkı para politikasını" sürdürebilmek uğruna, o gün bugünden mi getirilecek acaba? Bugün için, üç aylığına yüzde 20 faizle bulunan dövizler mi kullanılacak? •

DOLARIN YÜKSELMESİNDEN KORKMUYORUZ...

MERKEZ Bankasının konuşkan Başkanı Şıklar, geçtiğimiz günlerde, günlük yayın organlarından birine, basın dilinde denildiği üzere, bir demeç patlatarak, "Doların sürekli yükselmesinden korkmuyoruz" dedi.

Bravo Sayın Başkan. Kutluyoruz. Dolar değerinin sürekli yükselmesinden korkmak bize yakışmazdı zaten.

Bunu söyleyerek ulusal onurumuzu kurtardın. Ne denli teşekkür etsek azdır...

Hem Dolar değerindeki yükselmeden niye korkalım ki... Bundan bizim yerimize başkaları yeterince korkuyor.

O kadar ki, gelişme sürecinde olan bizim gibi ülkeler bir yana, Batı Almanya, Fransa, İtalya, Kanada gibi sınaileşmiş ülkeler bile bundan kaygılı. Hatta bu kaygılarını, bu korkularını, geçtiğimiz ay Ottowa'da yedi sınaileşmiş ülkenin önderleri arasında yapılan doruk toplantısında ABD Başkanı Reagan'a da anlattılar ama, Reagan da bizim gibi dolar değerinin yükselmesinden korkmadığı için pek oralı olmadı. Bunun üzerine şimdi o korkaklar, dolar değerinin yükselmesini önlemek için çareler arıyorlar.

Demek ki, bizim yerimize düşünenler, çare arayanlar da var.

Eh o zaman dolar değerinin yükselmesinden ne korkmalı, ne de bunu düşünmeli...

Şaka bir yana. Türkiye gibi çetin iç ve dış ekonomik sorunlarla karşı karşıya bulunan bir ülkede eğer Merkez Bankası Başkanı:

"Doların değeri yükseldikçe paramızın değerinin düşmesinden; paramızın değeri düştükçe dışalımlarımızın pahalılaşmasından ve bu ortam içinde, Doların yüzelli liraya, benzinin yüz liraya doğru tırmanmasından ve öteki fiyatların artmasından; artan maliyetlerin ve fiyatların enflasyonist baskıları sürdürmesinden; enflasyon sürdükçe devalüasyonların kaçınılmaz olmasından; böylece ekonominin, enflasyon-devalüasyon-enflasyon kısır döngüsüne girmesinden; bu yüzden dar ve değişmez gelirliler üzerindeki geçim yükünün gittikçe ağırlaşmasından; Mark olarak gelen işçi dövizlerini Dolara çevirirken uğranılan kayıplardan..." korkmuyorsa ve bunu da böylesine rahat bir biçimde söyleyebiliyorsa, bilemeyiz ki ne demeli...

Herhalde "pes" demek gerek. •

KÖPRÜ FİNANSMANI DEDİKLERİ...

BANKERS adlı yabancı bir ekonomik dergi, bir süre önce Türkiye'den dünyada kredi değeri en düşük iki ülkeden biri olarak söz etmişti. IMF'nin Eylül ayına ertelediği 114 milyon dolarlık Temmuz ayı kredi dilimi ile Ekim ayının 114 milyon dolarlık kredi dilimleri karşılığında yabancı ticari bankalardan sağlanan köprü finansmanı, bu iddianın değerlendirilmesine olanak verdi.

200 milyon dolarlık köprü finansmanının sorumluluğunu, görünürde Citibank ile Morgan Guaranty adlı ABD bankaları üstlenmişti. T.C. Merkez Bankası, bu yabancı bankalara, halen yüzde 18,5 olan üç aylık kredi faizinin üzerinde ek bir faiz ödemesi yapmamayı önerdi. Üç ay içinde IMF'den sağlanacak kredilerle kapatılacak bu köprü finansmanı için ek faiz ödemesi olmamalıydı.

Bu görüş, yabancı bankalara kabul ettirilemedi. Sonuçta yüzde bir ek faiz ödemesi olmamalıydı.

Türkiye, geçen yıl Almanya'nın OECD bünyesinde taahhüt ettiği 200 milyon dolarlık program kredisini köprü finansmanı yoluyla üç ay önceden kullanırken, yüzde 1,5 oranında ek faiz ödemesi yapmıştı. Geçen yıldan bu yıla, ek faiz oranında binde 5'lik bir azalma olması, kredi değerinde küçük de olsa bir iyileşme olduğu biçiminde algılanabilirdi. Ancak burada, normal piyasa koşulları önem kazanıyor.

Geçen yıl uluslararası para piyasalarında normal ek faiz oranı yüzde 1 dolayındaydı. Bu yıl ise, binde 5 ek faizle 8 yıla kadar uzayan sürelerle kredi anlaşmaları yapılıyordu. Ayrıca bu kredilerin geri ödemeleri için IMF kredilerinin güvencesi de yok.

Köprü finansmanını öyküsü bir gerçeği ortaya çıkarttı:

"Türkiye henüz ticari bankalardan borçlanma aşamasına gelememişti. Türkiye, kredi yönünden riskli sayılıyordu ve yabancı bankalar kısa süreli ticari kolaylıkların ötesine geçmeye hazır görünmüyorlardı." •

GİZLİ ELEKTRİK KISINTISI

TÜRKİYE Elektrik Kurumu (TEK), elektrik sunumunda yeni bir dönem başlatmış bulunuyor. "Tahsisli Elektrik Uygulaması" denilen bu uygulamaya göre, özellikle sanayi tüketicilerini olumsuz yönde etkileyecek biçimde, tüketicilere yılın ilk altı ayında tükettikleri elektrik kadar enerji, yılın ikinci yarısında da verilecek. Yapılan uygulama planlı tüketim değil, gizli elektrik kısıntısı.

Ülkemiz koşullarında, elektrik tüketiminin aylara dağılımı incelendiğinde, yılın ikinci yarısında ilk yarıya göre elektrik isteminin arttığı görülür. Elektrik tüketiminin en fazla olduğu ya da teknik deyimle "puant yükün" oluştuğu aylar da yılın ikinci yarısında bulunmaktadır.

Bu nedenle yılın ikinci yarısında, ilk yarıdaki kadar elektrik vermeye kalkışmak, "yıllık puantı" atlatmak isteminden kaynaklanan gizli elektrik kısıntısıdır. Yoksa, "yılın ikinci yarısında ilk yarısında yaptığı işi yapacaktır, aynı iş olduğu için yılın ilk yarısında kullandığı elektrik enerjisi ona yetecektir" gibi açıklamalar, yalın bir teknik işletmecilik gerçeğini, gözlerden kaçırmaya çalışmaktan öte geçmemektedir.

Tahsisli elektrik uygulamasından özel sektörün ayrıcalıklı kesiminin, bulunacak yeni olanaklarla zarar görmeden sıyrılması beklenmelidir. Bu uygulamadan zarar görecek olan, sürekli çalışmaları engellenen kamu sektörünün gerçek sanayi işletmeleri ile küçük sanayici, esnaf ve sanatkarlar olacaklardır kuşkusuz. Oysa, yapılması gereken sanayide planlı tüketim uygulamasıdır. Planlı tüketimde önemi ve gereği fazla olan sanayi dallarına kısıtlamadan elektrik verilirken, önemsiz olan jiklet, jilet ve gazoz endüstrisi gibi dallarda kesintiye gidilebilir.

Bu yıl elektrik açığının kapatılması için bir milyar 865 milyon kilovat-saat elektrik dışalımının yapılacağı, yine de iki milyar kilovat-saat açığın bulunduğu söylenmekte. Bugün de uygulanan ekonominin, ilk uygulamaya konulduğu 24 Ocak 1980 tarihindeki elektrik fiyatlarına dönülecek olsa, istem artacağından açık da rahatlıkla dört milyar kilovat-saat'a yükselebilir. Gene zam düzeni işlemekte, petrole yapılan zam neden gösterilerek yeni elektrik zammı kapıya dayanmakta, istem yeniden bastırılmaktadır, ama bu çözüm değildir. •

HİRFANLI'DA GÖL AĞALIĞI MI?

SU ürünleri yetiştiriciliği yapılan Hirfanlı Baraj gölünde, gölün balıkçılık kooperatiflerine bırakılması ertelenen ihalelerle sürüncemeye itelenmişti. Geçimini göle bağlamış köylülerle, göl ağalığına göz koyan tüccarlar arasında giderek gerginlik artıyordu.

Dışsatıma sunulabilen tatlı su ıstakozunun yetiştirildiği gölde, huzur yerine anarşi hüküm sürüyordu.

Anımsanacağı gibi, 22'inci sayımızda yer alan "Hirfanlı Gölünden Kim Yararlanacak?" başlıklı yazımızda tüm bunları ayrıntılarıyla açıklamıştık. Hirfanlı gölünde

"su ağalığına" olanak tanınmamasını, anılarda kalan Bafa gölüne benzememesini dilemiştik. Oysa bugün Hirfanlı gölü ve çevresindeki huzursuzluk, dünden daha fazla.

Dört kez ertelendikten, bu ertelemelerle tüccara zaman kazandırıp olanak sağlandıktan sonra, Hirfanlı baraj gölünün ihalesi 22 Temmuz 1981 günü Kırşehir Defterdarlığı'nca yapıldı.

İhaleden önce köylülerin balıkçılık kooperatiflerinin resmen denetlenmesi, sözde yetersiz gösterilmeye kalkışılmaları da ilginç bir olgu. İhalede balıkçılık kooperatiflerinin 15 milyon lira verebilmelerine karşılık, tüccarın daha fazla verebildiği görüldü. Sonuçta ihaleyi 32 milyon 150 bin liraya yörede yaşayan bir kişi kazandı. Bu kişi bir hukukçunun oğlu olsa da, ihalenin yasalarla çelişkili yanı da var. Gölün ihalesi su ürünleri yasasına göre değil de, artırma eksiltme yasasına göre yapılmış durumda. Şimdi sorunun çözümü Yüce Danıştay'da olabilecek.

Devletin ulusal ekonomiyi kalkındırmak, elektrik üretmek, yöredeki halkın gönenç düzeyini artırmak için yaptırdığı baraj gölü, bugün yöre halkının geçimine kapalı ve bir varsılın elinde. Köylüler ise geçimini nasıl sağlayacak? Gölün, yoksulun kazanç gölü olması gerekmez mi? ●

MİTTERRAND'A KARŞI FAŞİST TERÖR

FRANSA'DA biri yetmiş yaşında üç erkeği, iki kadını ve sekiz yaşındaki bir çocuğu öldüren şebekenin ortaya çıkartılmasıyla, bu ülkedeki faşist terör konusunda da ilginç ipuçları ele geçti. "Davadan dönen" Jacques Massie adlı Marsilya polis dedektifinin ve aile bireylerinin cesetleri bulunduktan sonra soruşturmayı derinleştiren Fransız polisi, "Yurttaşlık Hareketi Servisi" (Service D'Action Civique) Örgütünün cinayetleri işlediğini saptadı.

Polis, önce, Finochietti adlı bir faşist öğretmeni tutukladı. Finochietti, aldıkları emir üzerine beş kişilik bir vurucu komando timiyle cinayeti işlediklerini itiraf etti. Daha sonra da, Örgütün lideri Debizet tutuklandı.

1958 yılında de Gaulle tarafından kendisini korumaları için kurulan örgütün, çeşitli terör olaylarıyla silah ve eroin kaçakçılığına karıştığı saptandı. Bu arada, Finochietti'nin son seçimlerde Mitterrand'a karşı Başkan adayı olan Paris Belediye Başkanı Jacques Chirac'ın seçimler sırasında özel şoförlüğünü yaptığı da iddialar arasında. Yani S.A.C, bir tür "özel güvenlik örgütü".

Faşist örgüt üyelerinin itiraflarına göre, Mitterrand'ın seçimleri kazanması hareket içinde şok etkisi yaratmış. Bunun üzerine, lider kadrosu şiddet olayları yaratarak Fransa'da karışıklık çıkartma ve sosyalist iktidarı yıpratma kararı almış. Son katliamın bu konudaki anlaşmazlıklardan kaynaklanmış olması olası.

Massie "Davadan döndü" öldü. Ölüm emrini uygulayan Finochietti. (Solda)

Anlaşılan aşırı sağın daha birçok yerde uygulamaya koyduğu bir terör planı, Mitterrand hükümetine karşı da düşünülmüş. Fransız güvenlik güçlerinin enerjik tutumuyla örgütün üyeleri şimdi adaletin önünde hesap verecekleri günü bekliyorlar. Adam öldürme, şiddet olayları, silah ve eroin kaçakçılığı uzmanı faşist komandoların kirli çamaşırları ve belki de uluslararası bağlantıları yargılamalar sonunda ortaya çıkarsa, şimdiye dek karanlıkta kalmış birçok cinayet de aydınlanmış olacaktır. ●

ELE VERİR TALKINI...

AMERİKA'daki Hava Kontrolörlerinin grevi tüm dünyada ibretle izleniyor. Demokratik bir ülkede olağan sayılması gereken ve oniki-onüç bin kişiyi kapsayan bir grev, ABD'nin sert davranmayı yaşam biçimi yapan Başkanı Reagan'ın işin içine girmesi ve grevcileri tehdit etmesiyle büyük boyutlara ulaştı. Nihayet, Reagan'ın emriyle grevci kontrolörler işten çıkartılmaya, sendikacılar da zincirlenerek tutuklanmaya başladılar.

Hava kontrolörlüğü, az bilinen yıpratıcı ve çileli bir iş. ARAYIŞ'ın 7. sayısında "İçimizden Birileri" bölümünde Türk hava trafik kontrolörleriyle yaptığımız görüşmeyi okumuş olanlar, bu mesleğin sorunlarını da anımsayacaklardır. Büyük psikolojik baskıları ve fiziksel yorgunlukları getiren bu işte çalışanlar, doğal olarak, daha rahat çalışma koşulları istiyorlar.

Amerikan yönetiminin bu grevde aldığı tavır, Reagan'ın nasıl bir "çifte standart" uygulaması içinde olduğunu göstermesi bakımından da ibret verici. Grevin yasak olduğu Polonya'da Dayanışma Sendikası grev hakkını alırken ve tüm dünyada özgürlük yanlıları bu gelişmeyi sevinçle karşılarken, ABD de Dayanışma Sendikasını savunmuştu. O kadar ki, Reagan yönetimi, Polonya polisinin bazı üyelerine kötü davranmasını eleştirerek, grev çağrısı yapan

Dayanışma Sendikasına karşı girişilecek eylemlere en sert tepkiyi göstereceğini açıklamıştı.

Oysa şimdi, aynı yönetim kendi ülkesindeki grevcileri işten atıyor, sendikacıları tutukluyor. Böyle bir yönetimin başka yerlerdeki işçi haklarına içtenlikle saygı göstermesi düşünülemeyeceğine göre, anlaşılıyor ki, işçi hakları ve grev gibi en kutsal kavramlar bile Reagan için birer politika aracı olmaktan öteye bir anlam taşımamaktadır.●

BAYINDIRLIK BAKANININ AÇIKLAMASI

ARAYIŞ'ın 18 Temmuz 1981 tarih ve 22'nci sayısında yayınlanan "SÖZ VERİP GELMEYEN BAKANLAR" başlıklı yazımızdan ötürü, Bayındırlık Bakanı Sayın Tahsin Önalp bir açıklama gönderdi. Adı geçen yazımızda, Yol-Koop tarafından düzenlenen "ATATÜRK VE KOOPERATİFÇİLİK" konulu panel için yapılan çağrıda, Köyişleri ve Kooperatifler Bakanı Münir Güney, Bayındırlık Bakanı Tahsin Önalp ve Ticaret Bakanı Kemal Cantürk ile birlikte Yol-İş Federasyonu Genel Başkanı Muzaffer Saraç'ın konuşmacı olarak gösterildiğini yazmış, Bakanların hiçbirinin toplantıya katılmadıklarını bildirerek, bu durumu eleştirmiştik.

Bayındırlık Bakanı Sayın Önal'ın 6 Ağustos 1981 tarihli açıklamasını, konuya ilişkin olması nedeniyle aynen yayınlıyoruz:

"ARAYIŞ DERGİSİ
Yazı İşleri Müdürlüğüne
ANKARA

Derginizin 18.7.1981 günlü 22. sayısında adımı vererek yazılan "Söz verip de gelmeyen Bakanlar" başlıklı yazıyı okudum.

Yol-Koop'un "Atatürk ve Kooperatifçilik" konulu panel düzenlediğini beni ziyarete gelen Genel Müdür ve Yönetim Kurulu üyesinden öğrendim. Kendileri toplantıya TCK salonunun tahsisi için benden yardım istediler. İsteklerini olumlu karşılayarak, salon müsaitse tahsisi için ilgililere gereken talimatı verdim. Toplantıya katılmamı rica ettiklerinde, çalışmalarımızın çok yoğun olduğunu ve imkan bulduğum takdirde katılmaya çalışacağımı duyurdum. Hal böyle iken toplantıdan birkaç gün önce gelen davetiyede hiçbir şekilde muvafakatım alınmadan konuşmacı olduğum yazılmıştır. Böyle bir emrivaki karşısında bırakılmamız beni çok üzmüştür. Ciddi bir müessesenin böylesine önemli bir konuda emrivakilere başvurması ciddenden düşündürücüdür. Çok üzücü bu duruma ve gerçeğe uymayan bir habere Sayın Derginizde yer verilmesini de yadırgadığımı ayrıca belirtmek isterim.

Durumu bilgi ve takdirlerinize arz ederim.

Saygılarımla

Tahsin ÖNALP
BAYINDIRLIK BAKANI"

TÜRK-İŞ GÖREVİNİ YAPIYOR MU?

TELEVİZYONDA kapitalizmin gelişmesini en iyi sergileyen dizi Kaptan Onedin.. Onun çirkinliklerini, çirkefini en iyi sergileyeni ise Dallas. Dallas'ın seyredebildiğimiz en son dizisinde, reklam prodüktörü Ceyar'a bakınız ne diyor: "Top sende Ceyar.".

ICFTU İcra Kurulu'nun, Türk-İş'in üyeliğini askıya aldığı 15 Ağustos'a kadar "bir türlü ayağına top gelmeyen" Türk-İş İcra Kurulu nihayet son günde toplanmaya karar verdi. Şimdi "top" Türk-İş'de...

İcra Kurulu'nun çalışma raporu hazırlandı. Büyük bir aksilik(!) olmazsa, Yönetim Kurulu toplantısı ya dün yapılmış, ya da bugün başlamış olacak.

Bakın İcra Kurulu'nun, Yönetim Kurulu'na sunduğu 85 sayfalık raporda neler var. Sosyal Politikadaki gelişmeler var. Yüksek Hakem Kurulu çalışmaları var. Eğitim çalışmaları var. Ve Türk-İş'in uluslararası çalışmaları var. Nedir uluslararası çalışmalar? Uluslararası İşkolu Federasyonları (ITS) toplantıları, Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO) 67'inci çalışma konferansı, ve ICFTU İcra Kurulu toplantısı.

Bu bölümde, İcra Kurulu, Yönetim Kuruluna sunacağı bilgileri derlemiş, ICFTU'daki gelişmeleri anlatılmış. Türkiye'ye ilişkin ICFTU İcra Kurulu raporundan sözedilerek şöyle denilmekte bu bölümde:

"32 sayfadan ibaret bu rapor ancak 30 Haziran 1981 akşamüstü Kopenhag'a gidildiğinde talep üzerine Türk-İş'e verilmiştir."

Sanki "akşamüstü" değil de "sabahtan" verilse bir şey değişecekmis gibi; sanki 11 Haziran'da Cenevre'de yapılan ILO Konferansında sözlü olarak Türkiye'ye ilişkin rapordan sözedildiğinde, ICFTU'nun haziran toplantısında Türk-İş'in üyeliğini askıya alma fikrinde olduğu kendilerine duyurulmamış gibi Yönetim Kurulu yanıltılmak mı isteniyor Rapor'da?..

30 Haziran "akşamüstü" kendilerine verilen raporun, 2 Temmuz 1981 günü ICFTU'da görüşülmesi sırasında da "raporun tümü hakkında kaydı ihtiyat şerhi bulunduğu..." belirtilerek ileri sürülen gerekçe ise hayli ilginç.

"Cenevre görüşmelerinden sonra raporun Türkçe'ye çevrileceği ve lisan sorunu nedeniyle karşı görüşlerin hazırlanmasının zaman alacağı ICFTU yetkilerine ısrarla bildirilmesine rağmen, rapor enazından genel hatlarıyla incelenmesine fırsat verecek bir zaman süresi içinde..." Türk-İş Genel Başkanı'na verilmemiş...

Sorun... Dil sorunu, lisan sorunu...

Ama bütün bunlara karşın, Türk-İş Genel Başkanı Denizcier ICFTU İcra Kurulu'nun 2 Temmuz 1981 tarihli toplantısında konuşmuş. "Nisan ayından bu yana ülkemizdeki olumlu gelişmeleri" açıklamış... "Yüksek Hakem Kurulu çalışmaları ve bitirilen toplu sözleşmeleri, tutuklu sendikacıların kesin rakamları, asgari ücret ve ikramiyeler konusu, çalışma meclisinin toplanması ve ülkemizin demokrasiye geçişinin kolaylaştırılması ve hızlandırılması için yapılan çalışmaları..." anlatmış Denizcier. Sonuç? ICFTU Türk-İş'in üyeliğini askıya alma kararı vermiş.

Görünen o ki, bu yapılacak Yönetim Kurulu toplantısında da ICFTU kararına ilişkin bir gelişme olmayacaktır. Şayet Yönetim Kurulu üyelerinden biri, ya da birkaçı İcra Kurulu'na "Nedir bu ICFTU kararı?" demezse, İcra Kurulu'nun bu konuyu tartışmaya pek niyeti yoktur.

ARAYIŞ'ın 24'üncü sayısında da değinildiği gibi "Ne söylenecekse Türkiye'de söylenmelidir." Gidip Asya'da, ARO'da birşey arıyormuş gibi yapıp Türk Kamuoyunu, Türk işçisini oyalamak değil, Türk işçisine sahip çıkmak gereklidir. Türk-İş'e düşen özgür sendikacılık ilkeleriyle uyumlu tutum ve davranışa girmektir.

Türk-İş yönetimi, bu toplantıda da olumlu tavır içine girmezse, bundan sonra yapılabilecek tek şey Türk-İş'in 24 ilkesini bu sütunlarda yazıp hiçolmazsa onlara sahip çıkılmasını istemek olacaktır. ●

ALMANYA'DAN GELEN ELEŞTİRİ

TERCÜMAN Gazetesi'nin Nisan ayı ortalarında düzenlediği "İşçi Kurultayı" (!) unutulmaya yüz tutmuşken geçenlerde Almanya'dan gelen bir ses bu sözde Kurultayın ardındaki gerçeklere bir ışık daha tuttu. Alman Sendikalar Birliği (DGB) Yabancı İşçiler Dairesi Yöneticisi Karl-Heinz Goebels bir açıklama yaparak, gazete sahiplerinin de bir işveren olduğunu anımsattı ve "gazete olarak da ortaya çıksa, hiçbir işverenin işçi çıkarlarını savunmaya hakkı yoktur" dedi.

DGB'nin Temmuz ayı bülteninde yer alan bu açıklamada Karl-Heinz Goebels özetle şunları söylüyor:

"Gazete sahiplerinin de birer işveren olduklarını söylemeye gerek yoktur. Tercüman Gazetesinin İşçi Kurultayı düzenliyorum' havasıyla ortaya çıkmasını bu açıdan değerlendiriyor ve sendikacı olarak şunları söylüyoruz: Bir işveren müessesesinin böyle birdenbire işçinin sorunlarına ilgi göstermesi oldukça gariptir. Hele bu ilgi kaypak bir politika izlediği öteden beri bilinen böyle bir gazeteden gelirse. En azından şu hususu hatırlatmak isteriz ki, bu gazete yakın zamana kadar aşırı sağcı bir partiyi, genel başkanını ve onun militan örgütlerini destekleyen yayınlar yapmış, bu çıkarca tutumunu bugünde göstermeğe başlamıştır. İşçilerin kendi çıkarlarını savunabilmek için demokratik doğrultuda örgütlenmeleri doğaldır. Tutucu burjuva çevrelerden gelen sözde desteklerin ise her zaman işçi aleyhine ağır sonuçlar getirdiğini de tarih göstermiştir. İşçi çıkarlarının savunulması bakımından bizim Federal Almanya'da kendi anlayışımız geçerlidir. Ve gazete olarak da ortaya çıksa, hiçbir işyerinin işçinin çıkarlarını savunmaya hakkı yoktur. Kendi kendini işçi temsilcisi olarak sunmaya kalkanlar yüzünden olumsuz ve sorumsuz nice tecrübeler edinmişizdir. Bu bakımdan bizce bu teşebbüs de işçileri yanıltmayı amaçlayan iki yüzlü bir girişimdir. Türkiye'deki kardeş örgüt Türk-İş'in bu kurultayı desteklediği iddia edilse bile Alman Sendikaları Birliği DGB, bu biçim entrikaları ortaya çıkarmasını bilecektir. Kaldı ki Türk-İş'in böyle bir kurultayı desteklediğine de inanmıyoruz. Nitekim Tercüman'ın 1976'da düzenlediği ve Türk-İş tarafından da desteklendiğini ileri sürdüğü ilk toplantısının ardındaki gerçekleri DGB olarak iyi bilmekteyiz. Türk-İş'in böyle bir toplantıyı desteklemediği şöyle dursun, Federal Almanya'da yerli yabancı işçilerin tek savunucusu vardır ve o da, kendi kendisini böyle birden bire işçi temsilcisi ilan eden tutucu burjuva kurumları değil, doğrudan doğruya Alman sendikalarıdır., ve bu gerçeği Türk-İş de çok iyi bilmektedir.

Türk işçilerini bu tür dostlara karşı uyarmak isteriz"

Arayış, 10'uncu sayısında yer alan bir yorumunda bu Kurultaya değinmişti. Bilindiği gibi Tercüman Gazetesinin düzenlediği "İşçi Kurultayına" Avrupa'daki işçilerin temsilcisi olarak Tercüman'ın Almanya temsilcisi eski milletvekili Sezai Akdağ katılmıştı.

Öte yandan DGB Yabancı İşçiler Dairesi Yöneticisi incelik gösterip "Türk-İş'in bu kurultayı desteklediğine inanmıyoruz" diyor. Oysa yanlış anımsamıyorsak, Başbakan, beş bakan ve Merkez Bankası Guvernörü yanında bazı Türk-İş yöneticileri de bu "Kurultaya" katılmış hatta konuşma bile yapmışlardı. ●

FIRAT'A GEM VURULMASI ENGELLENİYOR MU?

Dr. MUSTAFA ÖZCAN ÜLTANIR

- **Karakaya barajının deprem bölgesi içinde kurulmak istendiği İTÜ Maden Fakültesi'nce hazırlanan bir raporda ileri sürülüyor. Fakülte'nin yaptığı çalışma sonunda, bu bölgede 1913 yılından bu yana yedi deprem olduğu saptanmış...**

- **Fırat üzerinde kurulacak olan Orta Doğu ve Türkiye'nin en büyük barajı ATATÜRK barajının yapımı için gerekli krediyi Dünya Bankası ve öteki para kuruluşları vermiyor. O nedenle, Atatürk barajının projesi yerli teknolojiyle yapılabilecek biçimde değiştirilmelidir.**

FIRAT; Türkiye'de doğan, saniyede bin metre küp debiyle akan, Suriye ve Irak topraklarından geçerek, Basra Körfezi'nde denize dökülen görkemli akarsu. Uzunluğu iki bin 780 kilometre olan bu akarsuyun, Türkiye'de bulunan bin 263 kilometrelik bölümü, ekonomik kalkınmada temel dayanaklardan biri olabilecek nitelikte. Fırat'ın uluslararası niteliği de var ve ekonomik dışa bağımlılık kıskacında, bu konuda Türkiye'den ödünler istenebilmekte. Oysa Fırat'a vurulacak her gem, Türkiye'nin enerji sorununun çözümü için bir adım olmakta, endüstrileşmeye hız katmakta, bölge tarımını geliştirmekte.

Ekonomik ölçütlere göre, Fırat havzasında kurulacak 65 hidroelektrik santralla; toplam sekiz bin megavat'ın üzerinde elektrik gücü sağlamak olanaklı. Bu hidrolik güçle yılda üretilebilecek eletrik enerjisi ortalama 33 milyar kilovat-saat kadar. Üretilebilecek enerjinin güvenilir olanı ya da en azı bile 25 milyar kilovat-saatı aşkın. Kısacası, Türkiye'nin bugünkü toplam elektrik tüketimi kadar enerji, tek başına Fırat havzasından üretilebilir.

Fırat'a vurulan ilk büyük gem Keban, ama tam kullanılamayan bir hidroelektrik santral. Vurulacak öteki büyük gemleri Karakaya ile Atatürk baraj ve hidroelektrik santralları oluşturmakta. Atatürk barajı, Güneydoğu Anadoluyu sulu tarım olanağına da kavuşturacak. Toplam kurulu güçleri beş bin 554 megavat olacak, dünyanın sayılı ve Türkiye'nin de en büyük bu üç barajlı hidroelektrik santralından, yılda ortalama 22 milyar kilovat-saat elektrik üretilebilecek. Ancak, tüm bu söylenenler ne zaman gerçekleşecek, ya da Fırat ne zaman tam gemlenebilecek? Bu sorunun yanıtı, doğal kaynaklar üzerindeki egemenlik hakkının tam kullanılabilmesi amacıyla teknolojik ve ekonomik dış bağımlılık çemberlerinin yırtılmasına, Türkiye'nin kendi baraj ve hidroelektrik santrallarını kendisinin kurmasına bağlı.

EKSİK VURULMUŞ GEM: KEBAN

Fırat üzerinde 680 kilometre karelik göl alanı ile Türkiye'nin en büyük barajı olan Keban, gecikmeyle yapılabilmiş ve eksik bırakılmış bir hidroelektrik santral. Keban baraj ve hidroelektrik santralının, ilk dört ünitesinin 1971 yılında ve ikinci dört ünitesinin de 1976 yılında tamamlanması gerekiyordu. Oysa santralın ilk iki ünitesi 1974, üçüncü ve dördüncü üniteleri de 1975 yılında bitirilebildi. Barajın ve ilk dört ünitesinin yapımındaki gecikmeden, büyük baraj yapımında yeterli deneyimi olmayan Amerikan Ebasco firması ile Devlet Su İşleri sorumlu idi. Bu gecikme maliyeti üç kat artırarak 1975 fiyatlarıyla 10.5 milyar liraya yükseltiyor, üretilemeyen elektriğin ulusal ekonomide oluşturduğu kayıp da yüz milyar liraya ulaşıyordu. Geri kalan dört ünite bugün de tamamlanmamış durumda.

Şimdilik yapımı beş yıl gecikmiş bulunan Keban'ın ikinci ek dört ünitesi, yıllarca savsaklandıktan sonra 1978/1979 dönemindeki toparlama çalışmaları sonucu ihale edilebildi. 1980 yılında beşinci ünitenin bitirilmesi gerekiyordu, ama yapım ve montaj çalışmaları çeşitli gecikmelerle bugüne dek sürüp durdu. Toplam 1354 megavat güçte olacak ve yılda ortalama 6.3 milyar kilovat-saat elektrik üretebilecek Keban, bugün yalnızca 630 megavat güçle çalışıyor ve yılda ortalama 4.6 milyar kilovat-saat elektrik üretebiliyor. Keban barajının elektrik üretimi dışında, bir milyon 288 bin hektarlık tarımsal alanı sulama olanağı da var.

Keban'ın eksik bırakılmış ikinci dört ünitesinin tamamlanmamış olmasından ötürü, her yıl elektrik dışalımı yapılıyor, kesintiler uygulanıyor, petrollü santrallar daha fazla çalıştırılıyor. Bir yandan da sözde barajla gemlenmiş Fırat'ın suları, savaklardan boşa akıtılıyor.

İKİNCİ GEM: KARAKAYA

Keban barajının 166 kilometre aşağısında Fırat üzerinde 298 kilometre karelik göl alanı oluşturacak Karakaya barajı ve hidroelektrik santralı, altı üniteli ve 1800 megavat kurulu güçlü olacak, yılda ortalama 7.4 milyar kilovat-saat elektrik üretebilecek. Bu barajın sulama amacı bulunmuyor.

Karakaya projesine 1971 yılında başlandı ve 1976 yılında bitirileceği, o gün için 2.5 milyar liraya mal olacağı söyleniyordu. Oysa bitirilmek bir yana, ancak ihalesi 1976 yılında yapılabildi. Gecikme nedeniyle önce maliyeti altı milyar liraya çıkarılan Karakaya projesi, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndaki zamanlamaya göre; baraj ve ilk üç ünitesiyle 1983 yılında işletmeye girecekti. Santralın dördüncü ve beşinci ünite-

Eksik bırakılmış Keban. 1978-1979 dönemindeki yeniden düzenleme çalışmaları sonucu, şimdi tamamlanıyor.

leri 1984 yılında, altıncı ünitesi de 1985 yılında bitirilecekti.

1979 yılının sonuna gelindiğinde Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı bir yana itildiği gibi, kredi sorunu da çözülemedi ve barajın yapımı durdu. Gecikmeli krediyle yapıma yeniden girişildi, ama 1981 yılında barajı yapmakta olan İtalyan Italstade Torno firması ile Devlet Su İşleri arasında yeni bir anlaşma imzalanarak, barajın maliyeti 48 milyar liraya yükseltildi. Şimdi ilk üç ünitesinin 1986 yılında işletmeye gireceği savlanıyorsa da, yeni gecikmeler olması, üstelik maliyetin 110 milyar lirayı aşması olası.

Karakaya barajının kurulacağı yerin, deprem bölgesi olarak üniversite raporlarına geçmiş olması, Devlet Su İşleri, Elektrik İşleri Etüd İdaresi ile bilim çevreleri arasında tartışma konusu. İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Fakültesi'nin 1977 yılında açıklanan bir çalışmasına göre, baraj aktif deprem yöresinde kurulmaktadır ve 1913 yılından bu yana yedi deprem görülmüştür. Baraj bendinin arkasına 9,6 milyar metre küp suyun toplanacağı göz önüne alınırsa, deprem olasılığı önemli bir tehlike çanıdır.

VURULACAK EN BÜYÜK GEM: ATATÜRK BARAJI

Keban Barajının 346 kilometre aşağısında Fırat'ın sularını elektrik üretimi, sulama ve taşkın koruma amaçlarıyla gemleyecek barajın adı, Atatürk. 1968 yılında ilk ele alınışında barajın küçük denebilecek; 800 megavat güçte kurulması tasarlanıyor ve Karababa barajı adı veriliyordu. Sonra yapılabilirlik etüdleri hazırlanırken, proje gücü 1400 megavat'a çıkarılıyordu. Geçmişte Fırat üzerinde kurulması düşünülen sakıncalı Gölköy barajından vazgeçilince de, gücünün 2100 megavat olması uygun görülüyor, adı Yüksek Karababa'ya dönüştürülüyordu. 1978/1979 döneminde yapılan planlama ve yeniden düzenleme çalışmaları sonucu, sekiz üniteli hidroelektrik santralı olacak bu barajın 2400 megavat güçle kurulması kararlaştırılıyordu. Orta Doğu ve Türkiye'nin bu en büyük projesine, Atatürk Barajı adı veriliyordu.

Atatürk baraj ve hidroelektrik santralından bir yılda dokuz milyar kilovat-saat elektrik üretilecek. Kısacası, bugün için tüm hidroelektrik santrallarımızdan üretilen elektrik, yalnızca bir barajımızdan üretilir olabilecek. Ayrıca sekiz milyon dönümlük Aşağı Fırat ya da Yukarı Mezopotamya Ovası sulanabilecek.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda Atatürk baraj ve hidroelektrik santralının bitiş yılı olarak 1986-1988 dönemi saptanmıştı. Ancak gereksinim duyulan yabancı krediyi, Dünya Bankası ve öteki kredi kuruluşları vermeye yanaşmadıkları gibi, 1978 yılında Sovyetler Birliği ile yapılan görüşmeler sosyalist blokun da kredi verme yanlısı olmadığını gösterdi. Barajın yapımını geciktirmemek için tek çıkar yol, yerli olanaklarla

barajın yapımına girişmekti.

Türkiye'nin kalkınmasında aşama oluşturacak bu proje 1978/1979 döneminde yeniden düzenlenirken, baraj bendinin yabancı teknoloji gerektiren payandalı beton kemer yerine, yerli teknolojiyle yapılabilecek kaya dolgu biçiminde olması planlanıyordu. Santral ünitelerinin dışında, Fırat'ın sularını gemleyecek baraj bendinin Türk teknolojisi, Türk işçisi, Türk mühendisi ve Türk sermayesiyle dışa bağımlı olmaksızın yapılabilmesi için, kamu sektörü ve özel sektörün işbirliği oluşturulmaya çalışılıyordu. Kuşkusuz Atatürk'e yaraşır barajın yerli olanaklarla yapılması en tutarlı seçenekti.

1980 yılına gelindiğinde o günkü ekonominin plancıları ve uygulayıcıları ulusal çıkarları bir yana iterek, yabancı teknolojiye dayalı beton kemer projesine yeniden döndüler. Gerekli gördükleri yabancı krediyi de Avrupa'daki komisyoncular ve tefeciler aracılığıyla toplamayı denediler, ancak başaramadılar, ama kredi bulunmuş gibi asılsız anlaşmalar imzalamaya kalkıştılar. Kredinin bulunmadığı gerçeği 1981 Temmuz ayında bir kez daha dış basında ve yerli basında yankılandı. Dünya Bankası ile dünyanın önde gelen öteki para kuruluşları, Atatürk barajının yapımına kredi vermemekte direniyorlar. Çeşitli kuruluşların açıklanmayan ödünler istedikleri söylenmekte. Dünya Bankası önce Türkiye, Suriye ve Irak arasında bir su anlaşması imzalanmasını, Fırat'ın kontrolunun kendi denetimine bırakılmasını istemekte.

Kredisi bulunmamış ve yabancı teknolojiyle yapılması planlanmış Atatürk barajı ve hidroelektrik santralının, bu yıl Cumhuriyet Bayramı'nda temelinin atılması da programlanmış bulunuyor. Ancak temel atılmadan önce yapılması gereken, projeyi değiştirerek barajın yerli teknolojiyle yapılmasını kararlaştırmak. 1981 yılı programına göre, bitirilmesi 1992'ye kalan bu projenin maliyeti 366 milyar liraya ulaşmakta, ama daha öteki yıllara kayması ve daha pahalıya çıkması olasılığı da güçlü. Oysa gecikmeden gerçekleştirilmesi gereken bir proje. Fırat, olabildiğince kısa zamanda tam gemlenebilmeli. •

FRANSA'DA ULUSALAŞTIRMA

- **Amaç, herkesin çalıştığı bir Fransa yaratmak. Bunun için de ekonomik büyüme ve yatırım gerek.**
- **Yeni hükümete göre, yatırım alanında kamu sektörü motor rolünü oynayacak. Ulusallaştırmalar, bu politikaların uygulanmasında hükümete, bir uygulama aracı ödevi görecek.**
- **Bu çerçeve içinde hükümetin kalkınma tercihleriyle sanayiin tercihleri arasında uyum sağlanacak. Fransızlarla sanayileri arasında uzlaşma sağlanacak.**

"Her şeyden önce tümüyle çalışan bir Fransa. Tutkumuz budur. Size önereceğim ekonomi politikasının temel hedefi budur"

FRANSA'nın yeni Başbakanı Mauroy, hükümetinin programını parlamentoya sunarken böyle diyordu.

Geçtiğimiz Haziran ayında Başkanlık seçimlerini yitiren Valery Giscard d'Estaing döneminde uygulanan ve o zamanın Başbakanı Barre'ın adıyla bilinen istikrar programı çerçevesinde, Fransa'da 1975 yılında beşyüz bin olan işsiz sayısı 1981 yılı başlarında birmilyon yediyüz bini aşmış, geçmiş yıllarda yüzde dört-beş dolayında olan büyüme hızı 1980 yılında yüzde 1,3'e düşmüş ve yatırımlar da 1975 yılındaki yatırım düzeyinin yüzde beş kadar gerisinde kalmıştı.

Yeni Başbakan, bir felaket olarak nitelendirdiği bu tablo karşısında, "Başkaları gibi biz de bunalımdayız. Ekonomik gerileme geneldir. Ama, üretim aygıtımızın daralmasını, yatırımların duralamasını, makinalarımızın yaşlanmasını, tüm sanayi sektörünün yaşama gücünü yitirmesini, o kadar işletmenin yok olmasını... kabul etmemiz mi gerekirdi..."diyor.

Böylece, ekonomiyi küçülterek istikrarı sağlama, anlayışına karşı çıkan yeni hükümet, bunun yerine, büyürerek, genişliyerek istikrara kavuşmak yaklaşımını benimsemiş görünüyor. Bunun bir gereği olarak da, ekonomik genişlemeye ve üretken yatırımlara ağırlık veriyor. Nitekim, "Güçlü bir sanayi olmadan gönençli bir ekonomi; yatırım ve araştırma olmadan da güçlü bir sanayi olamaz" diyen başbakan Mauroy, "Sanayi politikamızın hedefi yalındır. Politikamız, üretken yatırımların atılım yapabileceği koşulları yaratmayı hedef alıyor" diyerek, ekonomik genişlemeye ve yatırıma verdikleri önemi vurguluyor.

SOSYAL ADALET VE İNSANLIK ONURU

Fransa'nın yeni hükümeti, çalışma çağındaki herkese iş alanı açmaya ve bu amaçla ekonomik büyümeye ve yatırımlara öncelik veren bu politikayı, "sosyal adaleti uygulamak ve vatandaşlık haklarını güçlendirmek... insan onurunu yüceltmek" bakımından da zorunlu görüyor.

Sosyal ve ekonomik bakımdan böylesine önem taşıyan yatırım atılımının, özel sektörün kâr güdüsüne bağlı yatırım eğilimiyle gerçekleşeceğine inanmıyan yeni hükümet, "yatırım alanında kamu sektörü bir motor rolü oynıyacaktır", diyor.

ÇALIŞMA KOŞULLARININ İYİLEŞTİRİLMESİ

Bunun yanında hükümetin, çalışma koşullarının iyileştirilmesi konusundaki ilkelerini uygulamak için de kamu sektörünün elverişli bir araç oluşturduğunu düşündüğü anlaşılıyor.

Pierre Mauroy, sosyalist hükü-

metin öngördüğü ulusallaştırmalar için, "Ulusallaştırmalar, Hükümete, ekonomi politikasını yürütme konusunda belirleyici araçları sağlıyacaktır", diyerek, söz konusu programın, bir amaç değil, fakat ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesi ve iş alanlarının açılması için bir araç olduğunu vurguluyor.

ÇOKULUSLU ŞİRKETLER SALTANATINA SON

Hükümet programını Parlamentoya sunarken yaptığı konuşmada, "üretim aygıtı üzerindeki egemenliğini yeniden fetih etmeğe kararlı bir Fransa"dan ve "küçük ve orta boy işletmelerin desteklenmesi" zorunluluğundan söz eden başbakan, yeni hükümetin, her zaman ulusal çıkarlara göre karar almayan, tekelci eğilimleri ile serbest piyasa mekanizmasının işleyişini bozan ve yeni iş alanları yaratmak şöyle dursun, varolan iş alanlarını yok eden çokuluslu şirketlere karşı ağırlık olarak, ulusal sermayeye dayalı, iş alanları açan, teknik yenilikler ocağı olan ve ekonomiye canlılık veren küçük ve orta sanayiin geliştirilmesine verilen önemi belirtiyor.

KREDİLERİN DENETİMİ İÇİN ULUSALLAŞTIRMA

Bu anlayış içinde, demir-çelik, alüminyum, cam, bilgi işlem, elektronik, gemi inşa, hafif ve ağır elektrik makina ve malzemeleri, silah, kimya, ecza, inşaat, sentetik tekstil, ucak yapımı sektörlerinde etkinlikte bulunan onbir büyük sınai grubun ulusallaştırılmasını öngören hükümet, aynı zamanda, küçük ve bağımsız bölgesel bankalar ile yardımlaşma ve tasarruf sandıkları, tarımsal kredi veren kooperatif kuruluşlar ve Fransa'daki yabancı bankalarla yabancıların denetimindeki Fransız bankaları dışında kalan bankalarla mali kuruluşların da ulusallaştırılmasını kararlaştırmış bulunuyor.

"Krediler etkin bir biçimde denetlenmeden yeni bir politika olamaz" diyen başbakanın sözlerinden, bankaların ve mali kuruluşların ulusallaştırılmasının da hükümet politikalarının uygulanmasında bir araç olarak görüldüğü anlaşılıyor.

Şimdiki Başkan Mitterrand ve önderliğindeki Fransız Sosyalist Partisi, daha muhalefet yıllarında, Fransa'da bankaların, sanayi aleyhine kâr ettiklerinden, çabuk ve büyük kâr etme hevesleri yüzünden üretken alanlara yeterince kredi vermediklerinden, küçük ve orta boy işletmeleri savsakladıklarından, genel çıkarı gözetmediklerinden yakınıyor ve "kredi hacmini denetlemek yerine kredi dağılımını denetlemek" gerektiği savını savunuyorlardı. Hatta Mitterrand, bu anlayış içinde iki yıl kadar önce, "mal yaratıcısı kapitalizm, para kapitalizmi tarafından kemiriliyor" demişti.

Mitterrand: Tutku, tümüyle çalışan bir Fransa.

Bu görüşlerin etkisinde düzenlendiği anlaşılan bankacılık alanındaki ulusallaştırmanın amaçlarını başbakan şöyle açıklamış bulunuyor:

"Böylece hükümet, ekonomiye ve kredi kullananlara verilen hizmetlerin iyileştirilmesine yönelik ve yeni bir politika uygulamak için gerekli araçlarla donatılmış olacak... Üretken yatırımlar için krediler ucuz olacak, yeterli olacak ve bu alandaki gereksinmeler hızla karşılanacak... Herkesin ve o arada özellikle küçük ve orta boy işletmelerin kısa ve uzun erimli finansman olanaklarına ulaşmasında eşitlik sağlanacak... Banker kuruluşlar kredi dağıtımında uzun süredir savsakladıkları genel çıkar ölçütünü uygulamakta daha dikkatli olacaklar... Bugüne dek kamunun kısmen vaz geçtiği emisyon yetkisi yeniden tümüyle kamuya dönmüş olacak...".

KONTROLLU BİR KAPİTALİZM

Oldukca geniş bir ulusallaştırma programına karşın, hükümet, piyasa kurallarına verdiği önemi belirtmekten geri kalmıyor. Nitekim Mauroy, "hükümetimiz sınai faaliyetlerin serbestisini alt-üst etmek istemiyor... Bu, rekabetin özendirileceği fakat kötü kullanımların önleneceği anlamına geliyor." diyor. Çünkü, hükümet, fiyat mekanizmasını ve piyasayı, işletmelerin etkinliğini ve verimliliğini ölçecek temel ölçüt ve malların göreli değerlerini belirleyecek bir ölçü olarak kabul ediyor.

Bu anlamda, hükümetin, sosyalist bir düzen değil, neo-liberalizmden ve Friedmanizm'den vaz geçerek kontrollu bir kapitalizm öngördüğü anlaşılıyor. Nitekim konuşmasının birçok yerinde başbakan, yeni ekonomi politikalarının, büyük ölçüde, özel sektörün girişim gücüne, yenilik yapma, yatırım yapma ve iş alanları yaratma iradesine, dayandığını belirtiyor.

Ayrıca, Başbakan Mauroy, ulusallaştırmanın devletleştirme anlamına gelmediğini, çünkü söz konusu işletmelerin bağımsızlıklarını, kimliklerini koruyacaklarını belirttikten sonra, "... ortak çabalarıyla bir sınai strateji oluşturmak ve uygulamak bu grupları yönetenlere düşer. Onların görevleri de, sorumlulukları da sürecektir. Büyümemizin aracı olan Plan, onların ulusal çıkarlar bakımdan belirleyici bu tercihleriyle hükümetin kalkınma tercihleri arasında uyum sağlıyacaktır... Bu uyum sağlandıktan sonra, bu kuruluşlara hedeflerini gerçekleştirmek için yardım edeceğiz..." diyerek, hem ulusallaştırılmış kuruluşların ellerinin kollarının bağlanmıyacağını, hem de amacın, ulusal çıkarlarla bu kuruluşların çıkarları arasında uyum sağlamak olduğunu belirtiyor.

Sonuç olarak denebilir ki, söz konusu uygulamalar, yalnız Fransa için değil tüm dünya için dikkatle izlenmesi gereken ilginç bir örnek oluşturuyor. Çünkü, her şeyden önce ne bilinen sosyalizm, ne de başıboş bir kapitalizm. Yeni bir yol, yeni bir deneme.

Aslında, bu denemeye egemen olan "genişliyerek bunalımdan çıkma", düşüncesi belki onlar için yeni. Ama Türkiye, 1978-1979 yıllarında bu denemeyi bir ölçüde yaptı. Sonuçlarını görmek için süre yetmedi. İki yıl kısaydı. Umalım ki Fransa'da, bu politikalar, sonuçlarının sağlıklı bir biçimde değerlendirilmesine olanak verecek kadar uzun yaşamlı olur.

Başarılı da olursa, gelişme sürecindeki ülkeler için yeni bir umut yolu olabilir. •

SENDİKALAR YASASI HAZIRLANIRKEN

MEHMET ERDÜL

- **Yasa değişikliği için hazırlanan taslakta Hak Grevi kaldırılıyor. İşçi federasyonlarının kaldırılması ve sendikaların 'Milli Tip' adı ile işkolu düzeyinde örgütlenmeleri öngörülüyor.**

- **Alınması düşünülen önlemlerin, Türk işçisi açısından, Uluslararası Çalışma Örgütü sözleşmeleriyle çelişkili olmaması zorunludur. Türkiye'nin yıllar önce imzaladığı uluslararası sözleşmelerle sağlanan, temel insan hakları ve örgütlenme özgürlüğü zedelenmemelidir.**

Yetkiyi bilgisayar mı belirleyecek, özgür irade mi?

GÖRÜŞMELERİ tamamlanmış bir toplu sözleşme düşünün. Bu sözleşme ile de giyecek yardımı 5000 lira olarak saptanmış olsun. Ama işveren birtakım nedenler ileri sürerek bu sözleşmede yazılı 5000 liralık giyim yardımını ödemesin...

Ne olur ödemezse?

İşçi sözleşmeden doğan hakkını alamadığı için greve...

İlk bakışta "böyle bir durumda işçinin grev hakkı doğar ve işçi greve gider." diye bitmesi gerek bu cümlenin. Aslında da yürürlükte olan "Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt kanunu"nun 19'uncu maddesine göre, yasal yolları izlemek kaydıyla işçinin grev hakkı doğmaktadır. Özcesi, bu bir "Hak Grevi"dir.

"MENFAAT GREVİ" VAR "HAK GREVİ" YOK

Ama geçen hafta içinde Çalışma Bakanı Turan Esener tarafından yapılan açıklamaya göre, işçinin böyle bir durumla karşılaşması halinde grev yapma hakkı elinden alınmaktadır... "Sendikalar ve Toplu Sözleşme yasalarında yapılacak değişiklik tasarısında 'hak grevi' kaldırılmaktadır." Yani, işçi, toplu sözleşme yoluyla giyim yardımı, yakacak yardımı, çocuk zammı ya da benzeri bir sosyal yardım alabilmek, bir menfaat elde edebilmek için grev yapabilecek, ama sözleşmeye konulan ve "hak" edilen birşeyin, işveren tarafından ödenmemesi halinde grev yapamayacaktır. Başka bir deyişle, menfaat grevi var, hak grevi yoktur. Bu da, hakların kağıt üzerine geçirilmesi için grev yapılabilir ama hayata geçirilmesi için grev yapılamaz anlamını taşımaktadır.

Çalışma Bakanı'nca yapılan açıklamada "çeşitli üniversitelerden iş hukuku profesörleri ve özel yasa komisyonu temsilcilerinin katıldığı" bir toplantı sonunda hazırlanan taslağın, "özel komisyonda görüşüldükten sonra kesin yasa değişikliği tasarısı" niteliğini alacağı belirtiliyordu.

TASLAKDA NELER VAR?

Hazırlanan yasa taslağı sadece "Hak Grevi"ni kaldırmakla kalmıyor. Öneriler arasında "işçi federasyonlarının kaldırılması, sendikaların bugünkü şekliyle 'Milli Tip' ya da 'Türkiye Tipi' adı ile işkolu sendikaları olarak örgütlenmeleri" istemi de var.

Sendika, işçilerin, iş ve kazanç bakımından ortaklaşa çıkarlarını korumak, toplumsal ve kültürel yararlarını geliştirmek için aralarında kurdukları birliktir. Aynı işyerinde ya da aynı işkolundaki işyerlerinde çalışan işçiler ya da birbirleriyle ilgili işkollarında çalışan işçiler Sendikalar yasasının 9'uncu maddesine göre aynı gruptan sayılmaktadır.

Yine aynı yasa hazırlanırken, daha birinci maddesinde, 'Federasyon' sözcüğü 'ortaklık' anlamına değil, 'Birlik' anlamına kullanılmıştır. Çünkü ortaklık, kişilerin bir iş ya da eylem konusunda güçlerini, emeklerini ya da sermayelerini birleştirmeleridir. Oysa birlik, belli bir topluluğun yararlarını korumak için, aynı yarar konusunda birleşenlerin bir araya gelmeleri sonucu ortaya çıkar.

Bu bütünleştirme düşüncesinden kaynaklanan federasyon ve konfederasyon düzeyi birleşme işlemi de, anılan yasanın 9'uncu maddesi ile bazı koşullara bağlanmıştır. Buna göre **"İşçi federasyonları aynı işkolunda mevcut sendikalardan en az ikisinin bir araya gelmesi ile ve o işkolunda sigortalı işçilerin en az üçte birinin" temsil edilmesi ile olasıdır.**

Bugün hazırlanan taslak için gerekçe olarak **"geçtiğimiz yıllarda kötü örnekleri görülen işçileri bölme istemleri ve değişik sendikal kuruluşlarda örgütlenmelerinin oluşturduğu sakıncalarını ortadan kaldırmak amacıyla sendikal bütünleşme ve tek sendika altında birleştirme öngörüldüğü"** ileri sürülüyor.

Aynı taslakda, işkolu sayısının azaltılarak, 22 dolayında tutulması amaçlandığı açıklanırken, sendikaların federasyon veya konfederasyonlar altında bütünleşmelerini önlemek ne derece doğrudur?

Taslak ayrıca **"işkolu sözleşme-**

si ile işyeri ve işletme sözleşmelerinin niteliklerine ayrıcalık" getirmekte. Bu bir "Grup sözleşmesi" getirileceği anlamını taşıyor. Eğer bir işkolunda çalışan işçilerin en az yüzde 30'unu kapsayan bir sözleşme yapılabilmişse bu sözleşmenin bütün işkolunda çalışan işçilere uygulanması için yasal dayanak hazırlanıyor. Yani, büyük, küçük ve orta boy sanayi kesimleri aynı işkolunda işçi ilişkileri açısından aynı koşullar altına sokulmuş olacaktır böylece. Bu tür bir uygulama olsa olsa küçük ve orta boy sanayi kesiminin tasfiyesini hızlandıracak tekelleşme sürecine güç kazandıracaktır. Bu büyük sanayici korunmak isteniyor anlamına gelebilir mi?

Ayrıca, bir işkolunda uygulanacak 'Türkiye tipi' sözleşme, aynı işkolunda tüm ülkeyi kapsayacak ve yapılacak sözleşmeler işçi tabanından kopuk olacaktır. Çünkü A sendikası görüşme yaparken, B sendikası işçileri istemlerini bu görüşmeye ulaştırma olanağını bulamıyacaklardır.

YETKİ KONUSUNDA SENDİKAL SEÇİM:

Taslak, yetki sorununun çözümünde referandum hakkına yasal olanak tanıyor. Ancak, işçilerin sendika hakkının sürekli kayıt altında tutulacağı bir sistem getirilmek isteniyor. Bu sisteme göre —Büyük bir olasılıkla Çalışma Bakanlığında— tarafsız bir organ bilgi işlem merkezi —bilgisayar— kurulacaktır. Tüm işçilerin bağlı bulunduğu sendikalar bu sisteme kaydedilecek, başka bir deyimle sendikal bilgiler eldeki verilerden yararlanılarak bilgisayara yüklenecektir. Yetki aşamasında, gerekli değişiklikler işlenerek yetkili sendika bilgisayar tarafından saptanacaktır.

Bugün Türkiye'de elektronik bilgi işlem merkezi sistemini en iyi, düzenli ve verimli kullanabilen kuruluşlar yalnızca bankalar, Karayolları Genel Müdürlüğü, ÜSYM ve Türk Silahlı Kuvvetleridir.

Bilgisayara bilgiler insanlar tarafından hazırlanan listelerden, "Punch" adı verilen delgi makinalarında gene insanlar tarafından delinen kartlar aracılığıyla verilir.

Gelecek günlerde, bugün tarafsız görülen organların, tarafsız kalacağını varsaymak olası mıdır? Gelecekte insanların özünde varolan kişisel görüşlerinin ya da toplum yapısında varolan siyasal baskıların yeniden oluşmayacağını ileri sürmek, peşinen kabullenmek doğru mudur?

1978-1979 döneminde demokratik bir uygulama olarak, referandumun çeşitli biçimleri, değişik adlarla yer yer uygulama alanı bulmuştu. Yeniden demokrasiye dönüş döneminin yaşandığı günlerde, işçinin sandık başına gidip, oyunu demokratik bir yöntemle tercih ettiği sendika için kullanması yöntemi, bilgisayardan alınacak listelerdeki sonuçlardan daha demokratik ve daha sağlıklı olmayacak mıdır?

Bilgisayarın ancak oy kullanımına esas olacak listeleri hazırlaması halinde, işçi, bilgisayara ulaşan bilgilerde bazı baskılarla sendika tercihi yapmak durumunda kalmışsa, ya da bu bilgiler "aracı eller" tarafından değiştirilerek ulaştırılmışsa, sandık başında özgür iradeye dayalı seçim yapma olanağı bulabilir.

Yürürlükteki sisteme göre, bugün bir işçi, aynı işkolundaki birden fazla sendikaya üye olabilmektedir.

Getirilmesi düşünülen sistemde ise, uygulamada, her işkolunda tek sendika olması öngörülmektedir. Bu takdirde, işçiler, aynı işkolunda tek sendika altında örgütleneceklerinden, yetki oylamasına gerek kalmamaktadır. Bu noktadan hareketle, taslakta öngörülen bilgisayar işlemi yetki saptaması açısından, bilgisayarı "fuzuli işgal" etme anlamına gelmeyecek midir?

Sendikalar ve toplu sözleşme yasalarında değişiklik yapacak tasarının hazırlanmasında görev alan iş hukuk profesörlerimiz ve özel yasa komisyonu temsilcilerinin art niyetli olmadıklarından kuşkumuz yok. Ancak uygulamada doğabilecek aksaklıklar olarak gözlemlediğimiz konuların, hazırlık çalışmalarında gözden kaçtığı inancındayız.

Çalışma Bakanı taslağın "özel komisyonda" görüşüldükten sonra tasarı niteliğini alacağını açıklamıştır.

Özel komisyonda, toplumumuzun büyük bir kesimini, özellikle de işçi kesimini ilgilendiren görüşmeler sürerken, yukarıda değinilen konularda ileride oluşabilecek aksaklıkları giderici önlemlerin alınacağı umulur.

HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

Türk kamuoyu ve Türk işçisi açısından, alınması düşünülen önlemlerin, Türkiye'nin 1936'dan bu yana üye olduğu Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) sözleşmeleriyle çelişki yaratmaması zorunludur.

İşçi hak ve özgürlüklerinin temelini oluşturan "**Örgütlenme özgürlüğü**", Uluslararası Çalışma Örgütü'nün amaç ve hedeflerini belirleyen Fledelfiya Beyannamesi'nde zorunlu koşul olarak kabul edilmiştir. Daha sonra bu, 1948'de "**İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine**", 1950'de "**İnsan Haklarını ve Anayasa Özgürlüklerini Koruma Sözleşmesi**"ne, 1961'de

YAYINLAR

✱ MUSTAFA KEMAL'İN YANINDA İKİ LİBYA'LI LİDER

Yazan: Dr. Orhan Koloğlu— Libya Arap Halk Sosyalist Cemahiriyesi Ankara Halk Bürosu Kültür Merkezi Yayını—168 Sayfa.

Birinci Dünya Savaşında Libya'nın durumu ve Ouchy Barışı sonrası İtalyanlara karşı verilen savaşımda Mustafa Kemal ile Trablus ve Bingazi Liderleri Ahmet Şerif ve Süleyman Baruni ilişkileri üzerine bir araştırma üç bölümden oluşuyor. Birinci bölüm Birinci Dünya Savaşında Libya'yı incelerken, ikinci bölüm barış dönemini, son bölüm ise Türk Ulusal Kurtuluş Savaşında Libya'lı liderlerin katkıları anlatılıyor.

✱ ŞAİRLER VE YAZARLAR SÖZLÜĞÜ

Yazan: Şükran KURDAKUL- Gözlem Yayınları 599 sayfa — 400 TL.

Edebiyat, dil ve tarih alanlarında Kültürümüze katkıda bulunan Şair ve yazarlarımızın kısa özgeçmişlerini ve yapıtlarını toplu olarak vermek amacıyla hazırlanmış bir yapıt. 1078 sanatçı ile 112 düşün, sanat ve debiyat dergisi üzerine tanıtıcı bilgileri içeriyor.

✱ DARGIN DEĞİLİM YAŞAMA

Yazan. Murat TUNCEL, Copyright — 120 sayfa, 80 TL.

Eğitim ve toprak sorunlarıyla insan -emek bütünselliğini işleyen öykülerden oluşan bir yapıt.

"Avrupa Sosyal Haklar Temel Yasası"na ve "Birleşmiş Milletler Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesi"ne, Örgütlenme Özgürlüğü'ne ilişkin, Sendika Özgürlüklerine ilişkin maddeler konulmuştur.

1963 yılında çıkarılan 274 ve 275 sayılı yasalar hazırlanırken, bu uluslararası sözleşmeler gözönüne alınmış, insan haklarına, uluslararası işçi örgütlerinin genel ilke ve kararlarına aykırı olmamasına, özgürlüklerin zedelenmemesine özen gösterilmişti.

Yasaların değiştirilmesi düşünülüyorsa, 274 ve 275 sayılı yasaların hazırlanışındaki anlayış esas alınmalıdır. •

ERTAN ANDAŞ
1939-1980

Ölümünün birinci yılında gene içimizde, gene yüreklerimizde.

Yakınları ve dostları

ERTAN ANDAŞ KİMDİ?

1939 yılında İzmir'de doğan ERTAN ANDAŞ, 13 yaşındayken işçi olarak yaşam kavgasına atıldı. Askerlik dışında, 11 yıl boyunca değişik işlerde çalıştı.

Ülke çapında dağınık olarak kurulmuş bulunan yerel Sendikaların, 1962 yılında Türkiye Genel Hizmet İşçileri Sendikası (GENEL-İŞ) çatısı altında toparlanmaları için aktif görev yaptı. 1964 yılında Genel-İş Sendikası İcra Kuruluna seçilerek, 14 yıl süre ile aralıksız Genel Başkan Vekilliği görevini sürdürdü. 1978 yılında ise Koordinasyon Daire Başkanı olarak Genel Sekreterlik görevini üstlendi. Bu görevini 13 Ağustos 1980 tarihine kadar yürüttü.

ERTAN ANDAŞ, Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) Yönetim Kurulunda 2 yıl 6 ay görev yaptıktan sonra, 2 Temmuz 1980 tarihinde DİSK Yürütme Kurulu üyeliğine seçilerek Eğitim Daire Başkanlığı görevine getirildi. 7. DİSK Genel Kurulunda Divan Başkanlığı görevini de üstlenen ERTAN ANDAŞ, öldüğü tarih olan 13 Ağustos 1980'de Genel-İş Genel Sekreteri ve DİSK Eğitim Daire Başkanı idi.

Çok genç yaşta ani bir rahatsızlık sonucu yaşamını yitiren ERTAN ANDAŞ, aktif sendikal görevlerinin yanısıra, uzun yıllar Cumhuriyet Halk Partisi'nde üye ve yönetici olarak çalıştı. CHP Ankara İl Sekreterliği, İlçe Yönetim Kurulu ve Belediye Meclisi üyeliğinde bulundu. Öldüğünde CHP Merkez İşçi Komitesi üyesiydi.

ERTAN ANDAŞ, gerek yurt içinde, gerek yurt dışında, pek çok seminer, konferans, inceleme gezisi, kongre gibi toplantılara katıldı.

ERTAN ANDAŞ, yaşamın en verimli çağında, 1 yıl önce hayata gözlerini yumdu. Cenazesi doğum yeri olan İzmir'de 14 Ağustos 1980 günü büyük bir törenle toprağa verildi.

ANDAŞ, evli ve üç çocuk babasıydı.

YENİ ÖNERİ PAKETİ

- **Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin Kıbrıslı Rumlara verdiği, yeni öneri paketinde, 1978 yılında benimsenen yaklaşımın izlendiği anlaşılıyor...**
- **Kıbrıs sorununun adil ve kalıcı bir biçimde çözümü için Yunanistan'ın da Türkiye kadar yapıcı davranması ve Kıbrıslı Rumları bu yönde etkilemesi gerekmekte...**
- **Kıbrıs'ta tarafların federal bir çatı altında, barış içinde yaşayabilmeleri, kurulacak federal anayasa düzenine ve oluşturulacak güvencelere bağlı. 1963-1974 yılları arasındaki kanlı olayları yaşayanların, bu kanlı olaylardan ders alarak, bu sorunun üzerinde durmaları gerekir.**

KIBRIS Türk Federe Devleti Kıbrıs sorununa adil ve kalıcı bir çözüm getirmek amacıyla, bu ayın başlarında, Kıbrıs Rum tarafına yeni bir öneri paketi verdi.

Basında yer alan haberlerden anlaşıldığına göre, yeni öneri paketinde, 1978'de benimsenen yaklaşım izleniyor.

Bu genel yaklaşım şöyle özetlenebilir:

Kıbrıs sorunu bir bütündür. Çözülecekse, ancak bir bütün halinde çözülebilir. Kıbrıs sorununa parça parça getirilmek istenen "çözümler", gerçekte sorunun adil ve kalıcı bir biçimde çözümüne katkıda bulunamaz. Olsa olsa, genel olarak Doğu Akdeniz gibi stratejik bir bölgede Kıbrıs sorununun ve Ada'da yaşayan iki toplum arasındaki sorunların daha da derinleşerek sürmesine yol açar. Belki yeni sorunların çıkmasına da neden olabilir.

Bu açıdan bakıldığında, yeni öneri paketinin geçen yıl bir ara sözü edilen "mini anlaşma" yaklaşımından çok daha gerçekçi olduğu söylenebilir.

Kıbrıs sorununa bir bütün halinde kapsamlı çözüm bulunması gereği Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kurt Waldheim'in geçen mayıs ayı içinde Güvenlik Konseyine sunduğu raporda da benimsenmiş bulunuyor.

Başta Birleşmiş Milletler olmak üzere, Kıbrıs sorunu ile uzaktan yakından ilgili olanların, Kıbrıs'ta gerçekten kalıcı ve adil bir barış istiyorlarsa, artık bu gerçekçi yaklaşımı benimsemeleri gerekmekte.

Rauf DENKTAŞ

Bu arada, Yunanistan'ın da Kıbrıs sorununun çözümü ile ilgili olarak açıktan devreye girdiği görülüyor. Yunanistan Dışişleri Bakanının Kıbrıs Rum kesimine yapmış olduğu son gezi oldukça anlamlı. Aslında Kıbrıs sorununun adil ve kalıcı bir biçimde çözümü için Yunanistan'ın da Türkiye kadar yapıcı davranması ve Kıbrıslı Rumları bu yönde etkilemesi gerekmekte.

Çünkü Kıbrıs sorununa kalıcı ve adil bir çözüm bulunabilmesi, herşeyden önce Kıbrıslı Rumların Kıbrıs'ta iki toplumlu ve iki bölgeli bir federal devlet çatısı altında Kıbrıs Türk toplumu ile barış içinde birlikte yaşamayı kabul etmelerine bağlı. Bunun için de, Kıbrıslı Rumların gerçeği olduğu gibi görmeleri ve Kıbrıs'ın tümünde üniter bir Rum Devleti kurma hayallerinden vaz geçmeleri gerekiyor. Yunanistan, özellikle bu noktada, Kıbrıslı Rumların bu gerçeği görmelerine yardımcı olabilir. Bu nedenle de, Yunanistan'a büyük bir sorumluluk düşmekte...

Kıbrıslı Rumlar genel yaklaşımlarını değiştirmedikleri sürece, toplumlararası görüşmelerden olumlu bir sonuç beklemek olanaksız. Kıbrıs sorunu ile ilgili olarak bu ay içinde Rum tarafına verilen yeni öneri paketinin geleceğini de bu çerçeve içinde değerlendirmek gerekiyor.

Yeni öneri paketi toprak sorunu ile ilgili olarak haritaları da içeriyor. Bu haritaların niteliği ve kapsamı hakkında basında çeşitli haberler yer aldı. Aslında, Kıbrıslı Rumlar toplumlararası görüşmelerde genel yaklaşımlarını değiştirmedikleri sürece, kendilerine önceden harita verilmesi pek doğru değil.

Kıbrıslı Rumlar iki toplumlu iki bölgeli federal bir devlet ilkesini gerçekten kabul ettikleri ve bu konuda olumlu gelişmeler olduğu takdirde, iki federe devlet arasındaki çizgi üzerinde bazı ufak tefek düzenlemelerin yapılması da olası. Çünkü aslında Kıbrıs'ta toprak sorunu iki bağımsız devlet arasında bir sınır çizme sorunu değil. Ama bunun için de, her şeyden önce, Kıbrıs'lı Rumların genel yaklaşımlarını değiştirmeleri ve Kıbrıs Türk toplumundan taksit taksit toprak kazanma politikalarını terketmeleri gerekiyor.

Kıbrıs sorununun kalıcı ve kapsamlı bir biçimde çözümünde, asıl üzerinde durulması gereken nokta kurulacak federal devletin yapısı, bir başka deyişle federal anayasa düzenidir. Yeni öneri paketinde Anayasaya ilişkin önerilerin neler olduğu kamuoyunca bilinmiyor. Kıbrıs'ta Türk ve Rum toplumlarının federal bir çatı altında barış içinde yaşayabilmeleri, kurulacak yeni federal anayasa düzenine ve bu konuda oluşturulacak güvencelere bağlı. 1963-1974 yılları arasındaki kanlı olayları yaşayanların, bu kanlı olaylardan ders alarak, özellikle bu önemli sorun üzerinde durmaları gerekiyor. ●

"KÜÇÜK ÇOCUK"UN ANIMSATTIKLARI

HALUK GERGER

- **Hiroşima ve Nagazaki savunmasız iki kent... Buralarda yaşayan savunmasız insanlara atom bombası neden atıldı? Neden Amerikan yöneticileri bu katliama gerek duydular? Neye hizmet etti Hiroşima ve Nagazaki'ye reva görülen felaket?**
- **Atom bombası kurbanlarını anmak, artık yetmemektedir. Nükleer silahların yasaklanması için yapıcı ve aktif uğraş vermek, kaçınılmaz bir insanlık görevidir...**

"KÜÇÜK ÇOCUK" (Little boy)

6 AĞUSTOS 1945'te ABD'nin Hiroşima'ya attığı atom bombasının adı. Bu masum adın altında yüzbinin üstünde insanın yaşadığı bir kentin ve belki de tüm insanlığın dramı gizli. Bu bombadan üç gün sonra bir ötekisi, bu kez Japonya'nın Nagazaki kentine atıldı ve çocuk, kadın, yaşlı yüzbinlerce savunmasız insan bir anda kül haline geldi. Bugün hala bu iki kentteki insanlar ve onların çocukları çeşitli hastalıklardan, örneğin kan kanserinden, yaşamlarını yitiriyorlar.

Her yıl Ağustos ayında milyonlarca insan iki Japon kentinin başına gelen korkunç felaketi anıyor. Yine dünyanın her yerinde milyonlarca insan yalnız bu katliamın kurbanlarını anmakla kalmıyor, artık insanlığın tümünü yok edecek düzeye erişmiş nükleer silahların yasaklanması için de uğraş veriyorlar. İnsanlar, yalnızca 36 yıl öncesinin yasını tutmuyorlar; bir daha böyle felaketlerle karşılaşmamak için, düşünüyorlar.

Savunmasız iki kente, orada yaşayan silahsız insanlara atom bombası neden atıldı? Neden Amerikan yöneticileri bu katliama gerek duydular? Böylesine insanlık dışı bir yıkım silahı, hangi gerekçelerle, nasıl bir mantık ve karar sonucu kullanılabildi? Neye hizmet etti. Hiroşima ve Nagazaki'ye reva görülen felaket? Bugün ya da yarın daha da geliştirilmiş nükleer silahlar yine kullanılabilir mi? Ne yapmak gerekir insan türünü ve uygarlığı yıkımdan kurtarmak için? İnsanlık, geçmişin o karabasanını anımsarken, bu soruların yanıtlarını da arıyor, aramak zorunda.

Bugün ABD'de milyonlarca Amerikalı, Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan bombaların utancını, sorumluluğunu ve acısını yaşıyor. Amerikalılar, Alman halkının Hitler'in mirasından duydukları ızdıraba benzer bir duyguyu yüreklerinde duyarak, geçmişin eleştirisini yapıyorlar,gerçekleri gün ışığına çıkarmaya çalışıyorlar, öteki ülkelerdeki milyonlarca insan gibi.

ABD'nin, Japonya'ya atom bombasını neden attığı sorusuna şimdiye değin verilen resmi yanıt artık sorulanıyor. Bombaları atma kararının yeniden irdelenmesi, eleştirilmesi ve kararın sorumlularının gerçek niyetlerinin açığa çıkarılmaya çalışılması, insanlığın bir daha böyle bir felaketle karşılaşmaması için gerekli. Atom bombalarının neden kullanıldığı, hangi amaçlar için patlatıldığı bilinsin ki, gerekli dersler çıkarılabilsin, önlemler alınabilsin.

ABD'nin bu konudaki resmi gerekçesi hep; **"Almanya'nın teslim olmasından sonra, Japonya'nın da teslim olmasını sağlamak ve İkinci Dünya Savaşını sona erdirmek"** biçiminde olmuştur. Bazı bilim adamlarına göre ise, atom bombasının etkilerinin Amerikalılarca yeterince bilinmemesi ve iki milyar dolar harcanarak yapılan bir silahın kullanılmama nedeni Amerikan halkına anlatılamayacağı için, Başkan Truman ile danışmanları bombayı kullanmak zorunda kalmışlardır. Yine bir bölüm tarihçiler, ABD'nin Japonya'ya yapmak zorunda kalacağı bir çıkartma harekatında çok sayıda Amerikan askerinin ölmesini önlemek için bombaların kullanıldığını öne sürmektedirler. Tüm bu iddialara karşın, bazı tarihsel gerçekler atom silahının kullanılmasında başka nedenlerin de rol oynadığını, hatta bunların belirleyici unsurlar olduğunu gösteriyor.

Herşeyden önce, Japonya'nın teslimini sağlamak için nükleer silahları kullanmaya gerçekten gerek var mıydı? Savaşın son günlerinde, Almanya'nın da teslim olmasıyla birlikte, Japon direnişi de zaten kırılmıştı, hatta Japon İmparatoru teslim olmanın yollarını aramaktaydı. Kısa bir süre beklenseydi Japonların teslim olacağını gösteren güçlü kanıtlar vardır.

Bir çıkartma zorunluluğunu önleme ve Amerikan askerlerinin yaşamlarını koruma savı da pek geçerli görünmüyor. ABD'nin etkili hava hücumları ve Sovyetler'in, Yalta'da üzerinde anlaşmaya varıldığı gibi, 8 Ağustos'ta Japonya'ya savaş ilan etmesi, bir çıkartmaya gerek duyulmadan savaşı sona erdirebilirdi.

SOĞUK SAVAŞ ARACI!

Bombanın etkisinin iyice bilinmediği savı doğru olabilir. Ama etkisini görmek için bombayı yüzbinlerce insanın yaşadığı bir kente atmanın ne anlamı olabilir? Ayrıca, bombanın etkileri Hiroşima'da görüldükten sonra, neden bir de Nagazaki'ye başka bir atom bombası atılmıştır? Üstelik, birçok kişi, Truman'a bombayı insanların yaşamadığı bir alanda patlatarak etkilerini denemesini önermiştir.

Bu durumda, atom bombasının ABD'nin iddialarının aksine askeri nedenlerden çok başka düşüncelerle kullanıldığı izlenimi doğmakta ve bu konuda ilginç görüşler öne sürülmektedir. Bu sava göre, Truman yönetimi, atom bombasını Soğuk Savaşın

bir aracı olarak kullanmış ve gereksiz yere yüzbinlerce insanın ölümüne neden olmuştur.

BİRİNCİ AMAÇ

Truman, Roosevelt'in ölümü üzerine Başkanlık görevini devralınca, Sovyetler Birliği ile savaş sırasındaki ittifakı bozmuş ve iki ülke arasında, odak noktası Avrupa olan Soğuk Savaş dönemini başlatmıştır. ABD'nin bu dönemde iki amacı vardır. Bu amaçların birincisi, Sovyetler'in savaş ilanından, yani 8 Ağustos'tan önce, Japonya'yı tek başına çökertmek ve böylece uzak Doğu'da Sovyet etkisini sınırlamak, ikincisi ise, Avrupa'da savaş sonrası düzeni kendi çıkarları doğrultusunda ve Sovyetler'i yalnız bırakarak, yeniden kurmaktır. Atom bombasının Sovyetler'in savaş ilanından iki gün önce kullanılmasıyla birinci amaç gerçekleşmiştir. Amerika'nın yeryüzünde nükleer silahlara sahip tek ülke olması, Amerikalı yöneticiler açısından kendilerine büyük olanaklar sağlayabilecek bir olgu olarak da değerlendirilmiştir. Atom bombası, Avrupa'da ve Soğuk Savaş ortamı içinde Sovyet yöneticilerine karşı bir koz olarak görülmüştür. Sovyetleri korkutarak ödün vermeye zorlamak amacıyla bir araç olarak düşünülen atom bombasının bu işlevi yerine getirebilmesi için doğal olarak, önce kullanılması, yani yıkıcı gücünün kanıtlanması gerekmiştir. Örneğin, Savaş Bakanı Henry Stimson, Truman'a Sovyetlerle görüşmeleri, bombanın denenmesinden sonraya bırakmasını önermiştir. Dışişleri Bakanı James Byrnes ise, daha baştan beri, bombanın yıkıcılığının kanıtlanmasıyla Sovyetleri Amerikan istekleri doğrultusunda sıkıştırmanın olanaklı olacağına inanmıştır. Amerikan yönetici çevrelerinde, atom silahına sahip olmakla savaş sonrası dünya düzenini Amerika'nın çıkarları doğrultusunda oluşturmak arasında sıkı bir bağ kurulmuştur.

BİR ARAÇ

Dolayısıyla da, atom bombası, İkinci Dünya Savaşını sona erdirmek ya da Japonya'yı teslim olmaya zorlamak için değil, Sovyetlerle başlatılan Soğuk Savaş ilişkilerinde Amerikan üstünlüğünü göstermek için kullanılmıştır. Yani, hiçbir geçerli zorunluluk olmaksızın, ABD'nin silah üstünlüğünü kanıtlamak ve Sovyetler'den belirli konularda ödün koparabilmek için insanlık tarihinin en büyük katliamlarından biri Hiroşima'da, bir ötekisi de Nagazaki'de uygulanmıştır. Özet olarak, bu iddiaya göre, dönemin ABD Dışişleri Bakanı Byrnes'in dediği gibi, atom bombası ABD'ye "savaş sonunda kendi isteklerini dikte etmesine olanak sağlayacak" bir araç gibi kabul edildiğinden dolayı kullanılmıştır. Böylece, nükleer silahların politik amaçlar için bir araç gibi kabul edildiği çok tehlikeli bir dönem başlatılmış, yüzbinlerce masum insana kıyılmıştır.

Nükleer Bomba: Bu korkunç silah neden kullanıldı?

Bu iddialar ne ölçüde doğrudur? Hiroşima ve Nagazaki gerçekten birtakım politik hesaplar uğruna mı feda edilmişler, güç politikası sonucu mu böylesine bir katliam bilincli olarak uygulanmıştır? Amerikan dış politika belgeleri açıklanıncaya dek bu konuda kesin birşey söylemek zordur. Ama, bu iddiaları ve onları güçlendiren kanıtları da yok saymak olanaksızdır.

Nükleer silahlar, günümüzde, tüm insanlığın önündeki en büyük tehlikedir kuşkusuz. Bu silahları ilk (ve henüz son) kez kullanmış ülke olan ABD'ye ve Amerikan halkına büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu sorumluluk, ancak nükleer silahların yasaklanması konusunda atılacak yapıcı adımlarla karşılanabilir. Ne yazık ki, Amerikan halkının büyük bölümünün bu sorumluluğun bilincinde olmasına karşın, Reagan yönetimi bu konuda gerekli duyarlığı göstermemektedir. Bundan da öte, Reagan yönetimi, önümüzdeki beş yıl içinde birbuçuk trilyon dolar tutarında bir silahlanma programını uygulamaya koymaktadır. Yönetim, nükleer silahları kullanılabilir savaş ve politika araçları olarak görme eğilimindedir. Bu, nükleer silahların denetlenmesi konusunda Reagan'ın isteksiz tutumuyla birlikte düşünüldüğünde, 26 yıl öncesinin "kara leke"si insanlığın vicdanından henüz silinmeden yeni Hiroşimaların dünyayı tehdit ettiğini ortaya çıkarmaktadır.

Böyle olunca, atom bombasının kurbanlarını sadece anmak yetmemektedir. Nükleer silahların yasaklanması için yapıcı ve aktif uğraş vermek, bugün herkes için kaçınılmaz bir görev olmaktadır. İnsanlık sessiz kalmayı yeğler ve kaderini Reagan ve onun gibi politikacılarla askerlerin insafına terkederse, nükleer silahlar dünyamızın geleceğini karartmaya devam edecektir ●

İki kişilik "Fukara evi" önünde Filiz-Fikret Otyam.

GAZİPAŞA'DA BİR FİKRET OTYAM

BAKİ ÖZİLHAN

ANTALYA, Alanya derken Gazipaşa'da minübüsten indim. Ardımda açık kalan kapıdan, Gazipaşa'nın avuç içi kadar çarşısına bir halk türküsü yayılıyordu: "Araya araya buldum izini"

Kime sorsam, nasıl bulsam diye düşünüyordum Fikret Otyam'ı. İlk aklıma geleni yaptım.

"Ben Fikret Otyam'ı arıyorum" dedim ilk rastladığım Gazipaşa'lıya... Önce irkildi. Böyle selamsız sabahsız dikilince karşısına. Sonra, eliyle uzakları gösterdi. "Ta ötede Fikret Baba" dedi "denizde olsa gerek"

Ağustos'un ilk haftası... Hava sıcak. Tam da deniz havası, ama, görünürde deniz yok.

Şimdi de denizi sormak gerek. Bu kez yaklaştığım Gazipaşa'lı konuşkan, sevimli bir de candan üstelik. Daha ben ağzımı açmadan "Hoşgelmişsin bey" dedi. "Bekle biraz. Otobüs gelir şimdi. Belli ki denize gideceksin, beraber gideriz."

Gazipaşa'lılar da bekliyorlardı. Yaşlı, genç, çoluk, çocuk. Denize gideceklermiş. Yol üç kilometreymiş. Otobüse bindiğimizde, sohbete iki de öğretmen katıldığından, söylenenden kısa geldi yol...

Otobüsün son durağı, Gazipaşa'lıların kurduğu bir Turizm kooperatifinin işlettiği Belediye Plajının önü.. Karşımız deniz. Gazipaşa yolu ardımızda kalıyor. Sağda kumsalın bittiği yerde dağlar başlıyor. Sol yanda taştığında geçit vermeyen çay var. Çayın ardında başlayan dağda, Selinus Krallığı'nın kalıntıları ve yamacında Fikret Otyam'ın "kiremitli ev"i. Gazipaşa'lılar takmış bu adı "Fikret Baba"nın evine.

Öğretmenler çevreyi anlatırken, kooperatif yöneticileri "hele buyurun bir çayımızı için, dinlenin" dediler. Buyur ettikleri masa denize yakın, gölgelikte bir yerde.. Çaylar, soğuk sular, Ankara'dan haberler derken, sözü sürekli Fikret Otyam'a getirişimden sabırsızlığımı anladılar herhalde. "İstersen gidelim oraya" dediler, kiremitli evi göstererek.

KORSAN VE HAYDUT

Kalktık. Giderken "Fikret Baba"nın evi "iki kez yanma tehlikesi geçirdi" dediler. Bilinmeyen kişiler dağı ateşe vermiş. Dağın yamacındaki ev de alevler arasında kalmış. Böyle zamanlarda, dumanı ateşi kim görse koşarmış. Telefonu olmadığından da "Fikret Baba" çiftesini, tüfeğini ateşler yangını haber verirmiş duymayana, görmeyene.

Çayın denizle birleştiği yerde köprüden geçtik. Fikret Otyam'a gelip gidenlerin izinden oluşmuş dikenler arasındaki dağ yoluna tırmanmaya başladık. Ev yaklaştıkça, adımlarım hızlanmıştı. Öğretmen arkadaşlardan birisi "burada duralım" dedi. Kafamdaki neden sorusuyla yüzüne merakla bakıyordum ki, bahçeden köpek havlamaları, koşuşmalar duyuldu. Kaçayım mı, kaçmayayım mı? diye düşünürken "Haydut, yerine dön. Gel buraya... Korsan, sen de arkaya geç bakayım." diyen insancıl, gür sesle yüreklendim.

Evin önündeki açık sofadan, üç tek basamakla bahçeye iniliyor. Otyam usta ilk basamakta dikilmiş, elini gözüne siper ederek hem gelenleri tanımaya çalışıyor hem de, tek elle kucaklar gibi avuç içi kendine dönük "yaklaşın" diyordu.

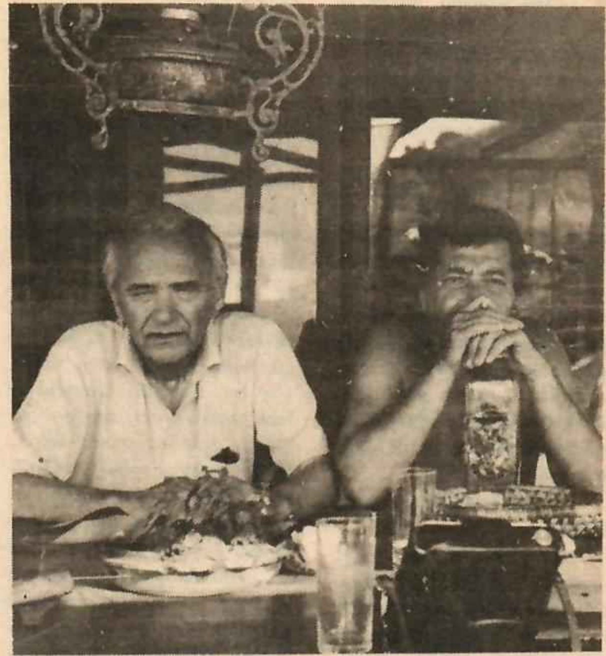
Bugüne değin, Belediye Başkanı da dahil 15 kişiyi "paça-kasnak" kapmış kurt köpekleri. Haydut'u İlhami Soysal armağan etmiş Otyam Usta'ya. "Al buna artık sen

bak, sana emanet" demiş. Korsan da Haydut'un hayat arkadaşı.

Haydut'la Korsan, Otyam Usta'nın dediğini yaptılar. Yol açılmıştı. Bahçe kapısında karşılaştık. Bahçe dedim de, öyle bildiğiniz bahçelerden değil. Ne ararsan var. Domatesten sarmısağa, fasulyeden enginara, ülübü (börülce), tokmakan (yabani semizotu) bakla, kabak, kavun, karpuzdan, şeftali-çileğe kadar, portakalı, limonu, muzu, asması. "Fikret Baba"nın deyimiyle "günlük nafakaya katkıda bulunan sebze ve meyvelerin yanısıra, günlük nafakaya katkıda bulunmayan ama göz doyuran, gönül doyuran" çiçekler. Zakkum, Gül, Sardunya, Ful, Fesleğen, Itır, Gölevez. Bir uçta söğüt. Kıyıda, köşede akrep, yılan. Ayak altında dolaşan tavuklar, Minnoş, Yamalı, Safinaz adlı kediler. Bir de kediden farksız; Korsan'la Haydut'a olanları haber veren "ispiyoncu, yağcı" Başka adlı üçüncü bir köpek.

İnip kalkan takla atan güvercinleri izlerken birden gözlendiğimizi hissettim. Üzerinde kilim desenli, siyah elbise, yüzünde içten bir gülüş ve dost bakışlarla Filiz Otyam salon kapısından bize bakıyordu.

İki gün, aralıklarla sohbet ettik. Konuştuk, söyleştik. Fikret Otyam nerede sorusunun yanıtını bulmuştum. Herkesin merak ettiğini sordum kendisine. "Neden buradasın? Ne yapıyorsun? Neden yazmıyorsun?

İki usta Gazipaşa'da. Rıfat Ilgaz, Fikret Otyam.

"Bu ilginç bir soru. Fikret Otyam nerede? Buradayım. Kendi ülkemdeyim. Sevdiğim insanların arasındayım. Antalya ilinin, adı Mustafa Kemal Atatürk tarafından konmuş, Gazipaşa ilçesindeyim. Yani kendi memleketimde, kendi topraklarımda.

Adı Atatürk tarafından konmuş dedim. Gazipaşa halkı Konya'da Delibaş İsyanı, olduğu zaman eskilerin anlattığına göre, Atatürk'ün yanında olurlar. Gönüllü olarak katılırlar. Mustafa Kemal'de daha sonra buradan Ertuğrul adlı yatıyla geçerken bunu hatırlatırlar ve "Paşam, işte bize yardıma gelen Selendi (Selinti) karşıda' derler. Kent çok tuhaf deniz kenarında değil denizden çok içeri kurulmuş. Bu çok yanlış bir yerleşim. Onun için geri kalmasına biraz da bu neden olmuş. Atatürk öyküyü dinledikten sonra, Selendi veya selinti sözü üzerinde durur ve buranın adının Gazipaşa olarak değiştirilmesini ister. Yalnız yaptığım araştırmalarda bunun kesin bir belgesini bulamadım.

GAZİPAŞA'YA GELİŞ NEDENİ

Neden geldim buraya? Gayet açık. 25-30 yıl basın hayatımda, sanat hayatımda, memleketim için, insanlarım için elimden gelende her türlü güzelliği, sevgiyi, yardımı bu ezilmiş, horlanmış insanların, -ki benim tuttuğum yeğlediğim insanlar- dertlerini, dileklerini acılarını, kıvançlarını, bilmeyenlere yansıtmaya çalıştım. Röportajla, fırçamla, kalemle, konuşmalarımla, olanak buldukça radyo› ve televizyonla, gereğinde kitaplarımla, ya da bizzat ilgililere giderek, bir çözüm bulma amacını güderek yıllarca bunu sürdürdüm.

Gün geldi -yoruldum demiyeceğim ama,- benim bu kendimce güzel dediğim, -sanıyorum buna başkalarıda katılacak,- uğraşlarım içerden ve dışardan bazı kimseleri rahatsız etmeye başladı. Dışardan kim yapabilir bunu? Yazdıklarımdan, ortaya serdiğim gerçeklerin gün ışığına çıkmasından hoşnut olmayanlar, keyifleri kaçanlar. Bunlar dışardan.

Peki içerdekiler kim? İçerdekiler de maalesef aynı çatı altında bulunduğum kapı yoldaşlarımdan bazıları. Hayatımı zaman zaman zındana çeviren bu insanların, bana daha fazla acı çektirmelerine imkan vermemek için 'alın atınızı verin tımarınızı' dedim. Tazminatımı aldım. Bu Gazipaşa ilçesine yani altı bin nüfuslu unutulmuş, Antalya'nın Çölemeriği, Antalya'nın Tuzlucası'na geldim. Sessiz ve insana dinlenebilme, yaşama gücü veren bir bölge. Bir toprak bütünlüğü.

Gazipaşa halkı, ilerici, uyanık bir topluluk. Çalışkan mı? Bunun için kesin bir şey söyliyemiyeceğim. İklimin verdiği bir gevşeklik bütün Akdeniz sahillerinde, bütün sıcak bölgelerde olduğu gibi, burada da kendini gösteriyor. Halkın çoğu dağlardan gelme yörükler. Dağ insanları. Tarımı seviyorlar. Muzculuk gelmiş, yerleşmiş. Türkiye'nin en iyi muzu Gazipaşa'da. Seracılık almış yürümüş. Gazipaşa yavaş yavaş kendini bulmada olan bir kent.

KARAR EVRESİ

Ben görevim gereği, biraz da gezi merakım yüzünden Türkiye'nin hemen hemen gezmediğim, görmediğim hiçbir yerini bırakmadığımı zannediyorum. Birgün sırası gelende, yerleşme gerekirse acaba nereye giderim dedim. Sonunda Gazipaşa'ya karar verdim.

Bazı yönlerden bu bir yanlış seçim oldu. Çeşitli olanaksızlıklar, yol meselesi. Yılda bir kaç kez çay taşar. Setler yıkılır. Biz burada günlerce adada mahsur kalırız eşimle beraber. Etrafımızda yöremizde hiçbir komşumuz yok. En yakın komşumuz Tanrı. Arka yoldan, kışın geldiğimiz yoldan Gazipaşa 9-10 km. Doğadan olacak bol akrep ve yılan var. Bunlarla mücadele ettik. Önlemlerini aldık. Tavuktu, kediydi, köpekti, şuydu buy du.

Hep düşlediğim bir hayattı bu. Birgün sırası gelende —ki biraz erken geldiğini açıklamak isterim— bir bahçe yapacak, hayvanlar yetiştirecek, bahçeyle uğraşacaktım. Bol bol okuyacak, yazacak, resim yapacaktım. Bunu kısmen gerçekleştirdim. Geldiğimden beri üç kitap yazdım. Eski röportajlarımı gözden geçirdim. Bazı yerlerini attım. Bazı yerlerini yeniden yazdım. Halen üyesi bulunduğum Yazko Kooperatifi'nde basılmasını bekleyen üç kitabım var. (Mayınlar Çiçek açmaz, Adı yemendir. Ağlama anam) Konuları benim pek sevdiğim, tuttuğum, uğrunda her an ölmeye hazır olduğum halkımın bir kesimi; yani dili pek açılmamış, gönlü yüce güneydoğu ve doğu halkıyla ilgili.

Şimdi elimde, Türk uyruklu bir Rumun yaşamını anlatan, Türk sevgisini, Atatürk sevgisini içten duyan, yalansız dolansız benimseyen bir Rumun yaşam öyküsü ve mektupları var. Bu arkadaş ressamdır. Maalesef Türkiye'de değil. Bu kitabım yayınlanırsa onu bulunduğu yerde pek ra-

hat bırakacaklarını sanmıyorum. Öyle acı bir şey ki, bu kitabın yayınlanması için o dostumun ya ölmesi gerekir, ya da -Türk uyruklu y- yurdumuza getirtmek gerekir.

RESİMLER

"Bir nefes alalım, haydi gel sana en son yaptığım resimlerimi göstereyim" diye salona geçtiğimizde yakında açmayı düşündüğü sergi için hazırlamış biribirinden güzel, anlamlı çoğunluğu doğuyu, güneydoğuyu yansıtan resimlerle karşılaştık. Sessiz seyrettim. Gördüğüm tablolar karşısında ne edecek sözüm, ne de eleştirecek gücüm vardı.

Usta, yeniden anlatmaya başladı.

"Bazılarının bildiği gibi İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Resim Bölümünden Bedri Rahmi Eyüboğlu atölyesinden 1953 yılında mezun oldum. 1979'dan bu yana Ankara'da, sonra Kuşadası'nda, daha sonra da İstanbul'da eşimle birlikte sergi açtık. Geçmişte ara verdiğim resim çalışmalarını burada sürdürüyorum.

Buraya geldiğimizde bir başımıza boydak bir yaşam sürecektik. Eşim de aydın bir insan. Ne yapacaktı burada evde. Bulaşık yıka yemek yap, ortalığı süpür, bu ona büyük bir zulüm olurdu. İnsanın insana zulmü olurdu.

EŞİNİN UĞRAŞI

Gazipaşa'da geleneksel kilimcilik birhayli gelişmiş. Akıl almaz güzel örnekleri var. Kilim iki tezgahta dokunur burda. Bir tanesine "ıstar" diyorlar. Bildiğimiz geleneksel kilimi dokuyor. Bir de "curfalık" denen bir tezgah var. Bu daha düz parçalar üretiyor.

Bulduk adamını, eski bir usta. Verdik parasını, aldık tahtasını. Filiz'in istediği tezgah kuruldu. Ama hiçbirşey bilmiyordu. Sorduk soruşturduk, ihtiyar Gazipaşa'lı hanımlardan "kim bilir, kimdir ustası" Çünkü çok ilkel basit bir alet ama, çok alicengiz oyunları var. Bir tarafı açılmıyor, öte tarafı geçmiyor işlemiyor. Uğraşa uğraşa Filiz çözdü sorunlarını. Gösterdikleri üzre dokumaya başladı. Sevimli şeylerde ilk yaptığı şeyler. Ama giderek çağdaş bir yorum getirmeyi düşündü geleneksel kilime. Ki onların motiflerinden yararlanıyordu. Çok güzel parçalar yapmaya başladı.

Sonra araştırmaya koyuldu. Nedir bu kilim olayı, boya olayı, yün olayı. Hepsinin ıcığını, cıcığını çıkararak işleri kotarmaya başladı. Yün alınıyor, yapay boyayla boyanıyor. Solar. Nedir bunun esası? Eskiler nasıl böyle asırlık boyaları bulmuşlar? Sorup soruşturdu ve eşim harika bir gri boya buldu. İsten yapılıyor bu. Sobanın içindeki isi ben topluyorum, naylon torbalara dolduruyorum. Harika bir gri çıkıyor sonunda. Ölümsüz. Yünleri güneydoğudan, doğudan dostlarımıza getirtiyoruz. Kimi boyalı, kimi boyasız. Filiz bunları yıkıyor, kurutuyor, ayırıyor. Gazipaşa'lı kadınlar, dostları yardım ediyorlar, eğiriyorlar. Ondan sonra geçiyor bahçenin önüne hadi tenekeler konuyor, sular kaynatılıyor, boyalar yapılıyor. Rengarenk. Eve asılıyor. Cümbüş oluyor bu güzel rengin içinde. Kurutuluyor. İplikler haline getiriliyor, sarılıyor, sarmalanıyor.

Evde hergün devamlı bir hareket, üretim.

SÜREKLİ ÜRETİM

Sürekli birşey üretiliyor. Doğadan da ürüyor. Hayvanlar yavruluyor, civcivler çıkıyor, güvercinler çiftleşiyor, tavuklar yumurtluyor, gurk oluyor, kediler köpekler hem çoğalıyor, hem hastalanıyorlar.

İçerden kilimler çıkıyor, resimler çıkıyor, yazılar, kitaplar çıkıyor. Bu üç yılımızı durmadan dinlenmeden muhakkak birşey üretme tutkusuyla geçirdik."

ÖZLEM

"Fikret Baba'nın gözleri bir an uzaktan görünen Gazipaşa'nın yoluna takıldı. Baktı. Döndü. Birşeyler bekliyor, birşeyin özlemini duyuyordu besbelli. Bir sigara yaktı ve hiç birşey olmamış gibi ama biraz hüzünlü anlatımını sürdürdü.

"Bu arada özlediğimiz şeyler oluyor burda. Bunlar dünya nimetleri değil, dost özlemi, arkadaş özlemi. Bunun sıkıntısını ilk yıllar çok çektik. Diyeceksiniz ki "siz burada biribirinize yetmiyor musunuz?" Bir bakıma yetiyoruz ama, o bizim çok özlediğimiz her an onlarla haşır-neşir olduğumuz insanlar, dostlar yok. Bir resim yapıyorsun bir şey göstermek istiyorsun inandığın güvendiğin insanlara. Bu işten anlayan arkadaşlarına. Yok. O zaman kararını da sen kendin veriyorsun, bu iyi, bu kötü diye. Saatlerce Filiz'in yaptığı kilim üstüne, benim yaptığım resim üstüne konuşuyoruz. İşi kavgaya dökecek kadar tartışıyoruz. Sonra sakinleşip bir çay -kahveyi unuttuk- içip sükünet için de "evet sen haklısın bunu böyle yapalım, şunu böyle yapalım" diyoruz.

Yazılarımı önce eşime okuyorum. Onun görüşünü alıyorum. Tartışıyoruz. Böyle yani iki kişilik bir ülke mi diyelim, koloni mi diyelim, imparatorluk mu diyelim, yoksa fukara evi mi diyelim ne derseniz deyin, adı her şey olabilir bunun. İşte bu koşullardan kendi görüşümüzü, görgümüzü beğenimizi, kültürümüzü, anlayışımızı, topluma, sevenlere, sanat alemine, halkımıza sunmaya çalışıyoruz. Bildiğini, gördüğünü, güzelliği halka verebilmek. Bu bizim namus borcumuzdur. Künyemize kazılmış...

YAZMAYIŞ NEDENİ

Anadolu.yu yaşamıyla, insanıyla acısıyla tatlısıyla, sevgisiyle öfkesiyle benimseyen, özümleyen, gördüklerini çeşitli yollarla ama illa da röportajlarla dost düşman herkese duyuran, halka maleden Fikret Otyam, bu dağ yamacında en büyük tutkusu olan yazmadan uzaktı. Hem de yazmanın bir görev olduğu günümüzde yazamıyordu." Neden yazmıyorsun usta? Yetti mi yazdıkların" dediğimde kapanmamış bir yarayı deştiğimi anladım. Biz çaylarımıza uzanırken o "ta başından alayım" diye gazeteciliğinin ilk yıllarına dönmüştü bile:

"Yepyeni bir gazeteciyim. 1949'dan 1979'a kadar gazeteciliğim devam etti. Ben bu meslekte ne yazıişleri müdürlüğü, ne sekreterlik, ne genel yayın müdürlüğü, ne köşe yazarlığı bunlara heveslenmedim. Ama uğraşlarım arasında zaman zaman hepsini denedim Yaptım. Fakat röportaj benim en çok sevdiğim bir iş oldu. 1962 yılında Sayın Nadir Nadi'nin büyük katkıları ile Cumhuriyet Ankara Bürosuna girdim. Cumhuriyet en etkin, ciddi yayın organı. Çok sevilen imzalar, tutulan, beğenilen inanılan imzaların toplandığı bir gazete Cumhuriyet. Bu çatı altında bulunma bir gazeteci için gerçekten mutluluk verecek bir iştir. Ben de bu mutluluğu tattım.

Rahmetli Doğan Nadi, O zamanların Ankara Bürosu Temsilcisi Ecvet Güresin ve

"Verdik parasını, aldık tahtasını Filiz'in istediği tezgah kuruldu."

Nadir Nadi'nin destekleriyle, anlayışlarıyla röportaj yapma olanağına kavuştum. Yeni bir hava ve tad getirdiğimi sanıyorum. Nitekim çıkan yazılarda benim bu görüşümün yanlış olmadığını ortaya koyuyor.

Ve birden bire birşey oldu. Röportajın gücü anlaşıldı Ortaya attığımız konular gazete sayfalarında yirmidört saatlik ömrüyle sınırlı kalmıyor. En yetkili yer neresidir. TBMM. Senato. Oralarda sözlü, yazılı soru, gensoru olarak ortaya çıkıyor. Ve işlevini burada bitiriyor. Çünkü röportajın amacı budur. Amaca varılmıştır. Çözüme gidilmektedir.

Bir örnek, Beritan aşireti. Ben bu konuya beş yılımı verdim. Tam beş yıl taktım. Hala duyuyorum radyodan, televizyondan Beritan aşiretinden yüzelli aile daha şuraya yerleştiriliyor, köyler alınıyor, bilmem ne yapılıyor. Büyük bir mücadeleydi bu. Röportajcılık birgün yazıp bırakmak değildir. Domuzuna üstüne gideceksin, peşini bırakmayacaksın. Unutulduğunu zannettikleri bir anda yeniden kaldığın yerden başlayacaksın. Ta ki sonunu alıncaya kadar. Bu benim bir yöntemim. Bu az buz bir iş değil. Bu nerede olur. Olanak verirlerse gazetede olur. Geçmişte bana bu olanağı Cumhuriyet cömertçe verdi. Ve ben burada her istediği, kendi gazetem gibi dilediğimce yazdım. Tam 17 yıl Cumhuriyet'te şöyle veya böyle ben bu olanağı buldum. Bunu halk deyimiyle "inkardan gelmeye hiç gerek yok". Yeri yok. Yalan olur. Yöneticilere, gazeteyi yöneten sorumlulara.

"Fikret Baba'nın yüreği yazma ile özdeşleşmiş Cumhuriyet sevgisi ile doluydu. Ama kırgındı. Hem de çok kırgındı. Susturulduğuna inanıyordu. "Aslında susturulmak istenen Fikret Otyam değil, susturulmak istenen onun yazdığı insanların sesidir. Benim ağırıma giden bu." diyordu. Kendisine kucak açan, cömertçe olanaklar sağlayan Cumhuriyet Gazetesi'nden bir takım kişisel hesaplar yüzünden dışlandığına inanıyordu.

"Giderek son zamanlarda benim çalışmam, uğraşlarım bir zulüm haline getirilmişti." diyen Otyam Usta şöyle devam etti:

"Kendimi bu dağ eteğine attım. Daha 55 yaşındayım. Yazamamanın acısını çekiyorum. Ama inanıyorum ki, günü gelecek bana "buyur" diyecekler, "**işte olanak yaz**" diyecekler.

Ben de 10-20-25 yıldan beri yaptığım işi şimdi daha oturmuş, deney kazanmış bir insan olarak sürdüreceğim. Bu benim halkıma karşı namus borcumdur. Bu olanağı bulamazsam 24-25 kitabım var. "ben bu kadarını yapabildim" **derim. Ama, eşimin de dediği gibi elbette bu yetmez. Madem ki, sorunlarımız vardır, derdimiz vardır. Üstüne gideceğiz. Halkın acısına mutluluğuna, uğradığı zulumlara ortak olacağız. Hakettiği namuslu bir düzene kavuşuncaya kadar bu savaşı sürdüreceğiz. Bu bütün aydınların, bütün yurtseverlerin halka karşı bir görevidir.**

"Saatlerce Filiz'in yaptığı kilim üstüne, benim yaptığım resim üstüne tartışıyoruz."

BASININ GÖREVİ

Basın bir yan kuvvettir. İnsanları halkı bundan yoksun kılmamak gerek. Basında çalışanlar yurtseverdir. Patronlarda. Orda ne kadar işveren olursa olsunlar. Önemli olan bu aradaki engelleri bozuklukları kaldırmak, hayınlığı, düşmanlığı sergilemek. Ben şimdi bunun uğraşı içindeyim.

Çünkü 25-30 yıl yazı yazmışken birden bire yazı yazamamak beni çok bocalattı. Haberleri dinliyorum, televizyonu izliyorum. Öyle şeyler geliyor ki aklıma, hemen kafamda bir yazı yazıyorum. Ama ertesi sabah hiç birşey kalmıyor. Sanat dergilerine yazıyorum. Sağolsunlar dostlarım yazı istiyorlar. Yazıyorum. Yazı isteğimi bu şekilde tatmin etmeye çalışıyorum, ama yetmiyor. Ben herşeyden önce, ressamlığımdan önce, röportajıyım. Yıllar yılı halkımızın gözü, kulağı, dili olmayı düşledim, umud ettim, yeğledim. Bunu yerine getirmeye çalıştım.

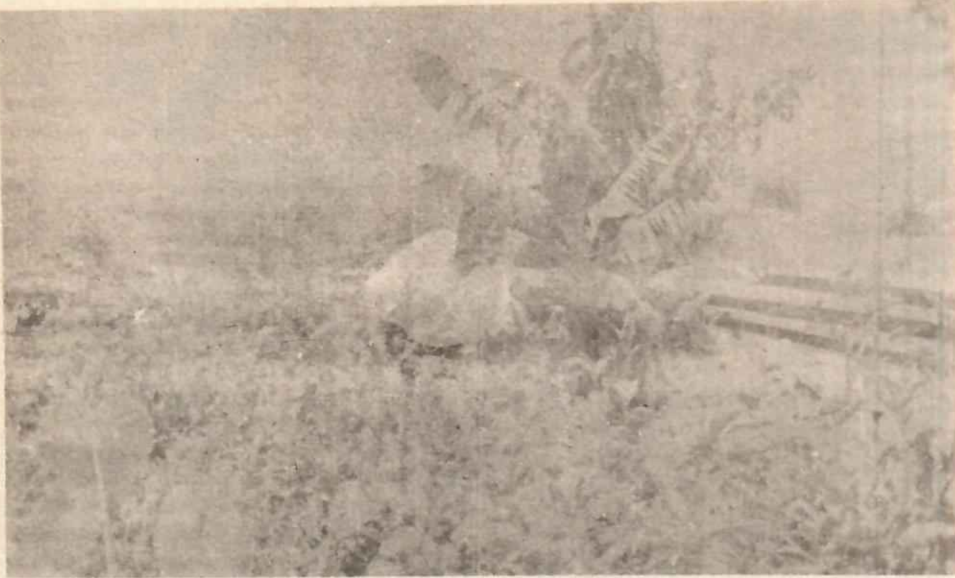
Geçen bir dergideki yazımda da sözettim. Türkiye hep darboğazdadır. Hep darboğazlar, sıkıntılar ülkesidir bir türlü çıkmaz, çıkarılmaz. Nedenleri bizce malum. Darboğazdayız kötü günlerdeyiz. Ülke darboğazda olunca bunun taşı toprağı, denizi, suyu darboğazda değil; insanı, yaşamı darboğazda demektir. Bugün darboğazda olduğumuza göre, halkın binbir derdi, sıkıntısı var. Şimdi bunları nasıl dile getirmek lazım. Röportajcılık namuslu bir anlatım türü bana göre. Konu belgelere dayandırılırsa, içine halkın kendisi sokulursa çok namuslu bir anlatım türü.

Şimdi dediğim gibi Türkiye darboğazlarda. İnsanlarımızın dertleri elbette var. Olağanüstü bir durum içinde yaşayan ülkede, herhalde olağanüstü işler oluyor. Yani halk kesimlerini ilgilendiren bir takım acılar-kıvanç pek diyemiyeceği-sıkıntılar var. **Çıkmazlar var. Halk bunu pek anlatamıyor, anlatmıyor. İşte orda aydına, namuslu yurtsever aydına, yazara bir görev düşüyor. Her ne pahasına olursa olsun yasaların elverdiği oranda bu işlevini sürdürmek.** Yani halkın arasına gidip, yanına gidip "ey arkadaş anlat bakalım, senin sıkıntın nedir, ne öneriyorsun, ne istiyorsun" deyip, **ilgililere bir aracı olarak nakletmek ve halkın yararına bir çözüm sağlamak.**

Şimdi üzülerek söylüyorum, bu güzel namuslu anlatım türü 3-4 yıldır basından ısrarla uzaklaştırıldı. Çıkmıyor mu? Çıkıyor. Ne çıkıyor? Bir takım kaçakların, mutluluktan, refahtan kaçanların barındığı bir kentimiz var. Adı Bodrum. Sabahtan akşama, akşamdan sabaha meyhaneleri, yiyecek ve eğlence yerleri açık, bunalım içinde bir takım aydınlar, aydın olmayanlar, karanlıklar, zenginler, tuzu kurular, gelip burada yaşıyorlar. Şimdi bunlar anlatılıyor. Yahu halka ne bunlardan?. Bu da anlatılır ama, sırası geldi mi bunun? Sonra ne anlatılıyor? Onların yaşamları. Kimisi gıp-

mak mümkündür derim.

Doğru yazacaksın, yalan yazmayacaksın, işi tahrif etmiyeceksin, gerçekleri namuslu bir yaklaşımla hatta ve hatta hele bu ortamda mutlaka belgeli olarak yazdığın zaman, en gaddar yöneticiler dünyada bunun örneği var, bir şey yapmaz. İşte biz buradaki bir takım yasa dışı, akıl dışı, insanlık dışı uygulamaları en yüce katlara getirdik, onlar sahip çıktılar. Diyeceğim şu, demek ki bu oluyormuş. Suskun, çekingen halkımızın dertlerini yazmak, bir aydın, bir gazeteci demiyeyim, artık bir yurtseverin görevidir. Bu görevi bir günlük gazetede yerine getirememenin acısını çekiyorum. En büyük sıkıntım bu. Eğer yaşam bir mutluluksa, mutluluğa gölge düşüren bir şey."

"Göz doyuran, gönül doyuran çiçekler."

ta ediyor, "Ya ne güzel" diyerek. Ben de zaman zaman diyorum: "yahu ülkede böyle yaşayan insanlar var. Ama, orana vurunca 45 milyonda kaç." Bazı röportajlarda yapılmış olmak için yapılıyor. Bir gürültü ile başlıyor, iki bilemediniz üç gün sonra bitiyor. Yahu nasıl biter? Nerede insanın sıkıntıları? Nerede onlara ışık tutacak görüşler, çözümler. Halk ne diyor, ne istiyor? Yok. Basınımız bundan neden kaçtı bunun üzerinde durmak lazım.

YAZILMALI

Bakın yazılara bugün gerçekten olağanüstü bir durum yaşıyoruz. Belli askeri bir yönetim var. Sıkıyönetim mahkemeleri, savcılar, yargıçlar, komutanlar var. Ülkeyi bir çıkmazdan esenliğe götürmeğe çalışan, uğraşan bir takım insanlar var. Biz 27 Mayıs'ı da gördük. 12 Mart'ı da gördük. Sorunlar yazılabiliyor. İnsan istesin. Yani onlarda eleştirilebilir. Neden eleştirilmesin. Ama insaflı bir şekilde yürekten yaklaşımla olur bu. Paldır küldür üstüne gidince elbette, adı üstünde sıkıyönetim, "Ben de sana yazdırtmam, söyletmem" der. Ve nitekim bunun örneklerine de yer yer rastlıyoruz. Dergiler toplatılıyor. Hatta karikatürler bir suç unsuru, bir bozgunculuk unsuru olarak görülüyor. Eee bunlar olacak Bunlar bu yönetimin icabında var, yani olacak. Ama bunlar var diye hiç mi yazmamak lazım? Susmak mı lazım? Ben buna inanmıyorum.

GAZİPAŞA ÖRNEĞİ

12 Eylül'de Gazipaşa'da çok korkunç olaylar geçti. Bir zulum makinası işletildi. Ben hiç korkmadan, yılmadan Devlet Başkanı Orgeneral Sayın Kenan Evren'e 400 kelimelik bir telgrafla bu acıyı, bu yolsuzlukları, kendi namları hesabına yapılan bu zulumları-ki onların bundan hiç haberleri yoktu inanıyorum-duyurdum. Bu ciddi olarak ele alındı. Bana hiçbir kimse "bu telgrafı neden çektin" demedi. Şöyle dendi. "Fikret Otyam'ı bulun daha fazla bilgi alın. Antalya'ya götürün." Antalya'ya götürdüler. İfademi aldılar. Daha başka örnekler verdim. İş büyüdü. Başbakanlık karıştı, Adalet Bakanlığı karıştı işte. Nihayet bu durumu halka reva görenler, Konsey adına reva görenler, çok ağır maddelerle askeri mahkemede yargılanmaktadır.

Bunu telgrafla yaptığımız gibi yazıya da dökebilirdik. Bundan korkmamak çekinmemek lazım. Nihayet o yöneticiler de insandır. Onların da anlayış, sağduyu, duyu diye bir yerleri vardır. Buna inanmak gerek. Yapıcı olarak aydın, cesur yazarın yapması gereken işlevi her zaman yap-

"Resim; şimdi yapamadığım röportajlarımın yerini almaya çalışıyor."

Anlaşılıyor ki, Gazipaşa'lıların Fikret Babası burada uzun süre kalıcı değil. Yazmamaya daha uzun süre dayanamıyacağı gün gibi açık. Yani Anadolu yollarına düşecek. Bu kez Sivas'tan duyacağız halktan yana sesini. Belki ilerde çıkacak gazetelerde, belki yeniden Cumhuriyet'te, belki de yeni bir kitabında. Selenus Krallığının kalıntıları üzerinde bir dağ yamacında "Hodri meydan" narası atıp, çizmelerini ayağına çeken bu usta kalem Cumhuriyet yöneticilerine şöyle sesleniyor:

"Katlimize reva görenler pek kalmamıştır o çatının altında.

Bana eskisi gibi halkımı yazma olanağı tanıyabilir misiniz?

Masanın üzerine inen kalkan tabaklardan zamanın oldukça ilerlediği anlaşılıyordu. Biz "Hodri meydan" narasının yankısını tartışırken, Haydut havlayarak ileri atıldı. Arkasından Fikret Usta bağırdı. İlhami Soysal'ın armağanı olan Haydut sahibinin çağrısına uyarak geri çekilirken "Fikret Baba" diye bağıran iki yeni konuk yaklaşıyordu... •

ÖZEL BANKALARIN DEVLETLEŞTİRİLMESİ

REBİİ TINMAZ

Ülkemizde, bankaların devletleştirilmesi, yakın zamana dek, gündeme gelmiş, üzerinde uzun boylu tartışılmış bir konu değildi. Ama son zamanlarda, konunun, özel sektör tarafından gündeme getirildiğine tanık oluyoruz.

Öyle anlaşılıyor ki, 24 Ocak kararları çerçevesinde faizlerin serbest bırakılması, özel sektörde keskin çıkar çatışmalarına, yolların ayrılmasına neden olmuş bulunuyor.

Gerçekten, Merkez Bankasını da yanına almış bankalarımızla bir bankaya dayanan büyük sermaye, izledikleri tekelci sermaye yanlısı tutumlarıyla küçük ve orta boy işletmelerle henüz bir banka edinememiş sanayi kesimlerine 'aman vermiyor.

Başlıca bu nedenle, şimdi bu kesimler, bankaların devletleştirilmesinden söz eder oluyor.

Bu nedenlerle, konuya ilişkin gelişmeleri içeren bir yazıyı sunuyoruz.

İSTANBUL Sanayi Odası Meclis Toplantısı'nda, üyelerden bazıları, özel bankalardan yakınmış ve özel banka sisteminin tümüyle sıkı kamu denetimine alınmasını önermiş. Bu konuda devletleştirmeye dahi gidilmesi gerektiği savunulmuş.

Böyle bir öneriyle ülke ekonomisindeki en işlek yaranın kaşındığı açıktır.

Yankılanmaların olağanüstü boyutlara vardığı, çalışkanlıklarıyla ünlü bazı iş adamı ve yayın organlarının gösterdikleri tepkilerin keskinliğinden belli.

Öneriye karşı anında sürülen ilk mantık, yine İstanbul Sanayi Odası Meclisi'nden. Özel bankaların devletleştirilmesi sonucunda tümüyle özel girişimciliğin yok edileceğini savlıyor. Sanki her sanayicinin özel bir bankası olabilirmiş gibi. Sanki günümüz Türkiye'sinde bankalı sanayici ile bankasız sanayici ayrımı bulunmuyormuş gibi.

Bu mantık, özel girişim olarak, yalnızca holdingçi bankalı üç-beş sülaleyi tanımanın doğal gereği.

Konulan ikinci tepki ise konuluş bakımından daha zarif. Hiç olmazsa bir-iki gün düşünmenin ürünü. Oldu-bitti tekelleşen bir büyük sermaye bankasına bağlı gazetesinde, cıva gibi kıvrak zekası ile derin entellektüel bir başyazar, önce öneri ile sosyalizmin bilinmeyen ilişkisini ortaya koyuyor. Sonra da zaten özel bankaların T.C. Merkez Bankası aracılığıyla sıkı denetim altında bulunduğunu ileri sürüyor. Faiz oranlarının saptanması biçimini kanıt göstererek.

İkinci görüş de özünde birincisiyle aynı kapıya çıkıyor. Özel girişim olarak, yalnızca holdingçi bankalı üç-beş sülaleyi tanımak bakımından.

Bankaların devletleştirilmesi öyle ileri sürüldüğü gibi ne özel girişimciliği yokeder, ne de pazar ekonomisine geçişi engeller. Olsa olsa 24 Ocak Kararları'nın anafikri olduğu belirtilen gerçek pazar ekonomisinin temellerini sağlamlaştırır ve özel girişimciliği güçlendirir. Eğer birkaç özel tekelci büyük sermaye bankasının üretimi ve halkı değil de halkın bankaları ve üretimi yönetmesi gerektiği görüşünde birleşiliyorsa. Eğer holdingçi olmayan bankasız binlerce küçük ve orta sanayici de özel girişimci sayılıyorsa.

Çünkü, gerçek pazar ekonomisi ile pazarın tam rekabet koşulları, mal ve hizmetlerde olduğu kadar para ve kredi politikalarında da büyük sermayenin tekelci fiyat uygulamasına hiçbir türlü dayanamaz. Yoksa, binlerce özel girişimcinin eşit koşullarda boy atabileceği tam rekabetçi pazar ekonomisi koşulları anında tekelci rekabete dönüşüverir. O zaman da, pazarın sunum/istem (arz/talep) dengesi, fiyatları düşüreceğine, yükseltir.

Bugüne değin özel bankaların devletleştirilmesini savunanlar, konuya genellikle dışarıdan ve teorik yaklaşan düşünür ve politikacılar olmuştu. O bakımdan da, yine genellikle "kökü dışarda malum sol çevreler" kapsamına alınarak sürekli karalanmıştı bu düşünür ve politikacılar.

Oysa şimdi, İstanbul Sanayi Odası Meclis Toplantısı'nda bankaların devletleştirilmesini önerenler, pratikteki somut sorunların doğrudan kaynağından yola çıkmaktadırlar. Bu bakımdan da, önerileri, daha öncekilerin tersine olarak, tek sesli bir azınlıkta ciddi endişe, çok sesli bir çoğunlukta ise tutarlı umut dalgalanmalarına neden olmuştur.

Bugün Türkiye'de oldu-bitti tekelleşen holdingçi bankalı bir sanayici sülale ve sülalenin aileleri, kendi özel bankalarından iki-üç milyar liralık bir krediyi bir çırpıda alabilir ve faiz ödemeleri geldiğinde faiz ödemelerini de krediye çevirebilme olanaklarını ellerinde bulundurabilirlerken; bankasız bir sanayici kişi eğer selektif kredi kullanamıyorsa, ortada tam rekabet koşullarının güvencesi olan "kredi fırsat eşitliği" yok demektir.

Ulusal planlamaya dayanmayan özel banka-kredi sistemlerinde ortaya çıkan kendiliğinden bir fırsat eşitsizliğiyse, pazar ekonomisinin tam rekabet ortamını oluşturabilmenin önkoşullarını doğal olarak engelleyecektir. Bu durum, demokratik düzeni kurabilmenin ekonomik önkoşullarını da doğal olarak önleyecektir.

O nedenle, en yüksek katmadeğeri üretebilecek bir ekonomik büyüme programında "banka-kredi dağıtım ulusal planlaması" için devletin özel bankaları ne biçimiyle olursa olsun denetime alması, tam rekabetçi "Pazar ekonomisi"nin selameti bakımından kaçınılmaz görünüyor. Kredifırsat-limitlerinin sektörel ayrıma göre belirlenip, "banka-kredi ulusal dağıtım planı" çerçevesinde küçük, orta ve büyük ölçek ayrımı gözetmeksizin tümüyle tekelci olmayan özel girişime sunumu en ivedi görevdir.

İstanbul Sanayi Odası Meclis Toplantısı'nda bankaların devletleştirilmesi için yükselen ses, binlerce özel girişimcinin sesi olarak, bu göreve çağrı olmuştur. •

ANKARA'DAKİ GALERİ YÖNETİCİLERİYLE SÖYLEŞİ

ÖZCAN YURDALAN

• Sanat eleştirmenlerinin galercilik alanına etkileri olumsuz bence. Her sergi, olumlu olarak sunuluyor. Halbuki, bazı sergiler ve sanatçılar için "kötü sanatçı", "kötü sergi" denmeli ki, halk yanlış yönlendirilmesin. Eleştirmen, izleyiciyi yönlendirme ve eğitme görevi üstlenmeli. Böylelikle sanatçının daha iyi ürünler vermesi sağlanabilir.

İKİ büyük kentimiz İstanbul ve Ankara'da, son dönemlerde çok sayıda sanat galerisi açıldı. Resim sanatı alanındaki hareketliliğin yoğun biçimde yaşandığı ve galericilikteki gelişmelere koşut olarak yeni biçimlenmelere gebe olduğu günümüzde, Ankara'daki *Dört* galeri yöneticisiyle söyleşiler yaptık. Sanatçı ile izleyici arasındaki bağın kurulduğu yer olan galerilerin yöneticileri, çalışmalarını ve içinde bulundukları koşulları şöyle anlattılar:

ARTİSAN

Artisan, 1973 yılında Ertan Mesci tarafından kuruldu. Galeride sergilenecek ürünler, kişisel seçimle saptanıyor. Yılda yedi ya da sekiz sergi açılıyor. Hazırlıkları tamamlanan ikinci galerinin de kullanıma açılmasıyla birlikte sergi sayısı yılda 14-15'i bulacak. Artisan'da resim, seramik, fotoğraf ve heykel sergileri açılıyor. Galeri, açtığı serginin davetiye basın dağıtımı ve kokteyl düzenlemesini üstleniyor. Zaman zaman afiş de basılıyor. "Albüm basımının zor ve pahalı olması" nedeniyle bu çalışmaya girilemiyor. Artisan yöneticisi Ertan Mesci, ülkemizdeki sanat eleştirmenlerinin galericilik alanındaki etkileri konusunda şunları söylüyor:

"Sanat eleştirmenlerinin galericilik alanına etkileri olumsuz bence. Her sergi, olumlu olarak sunuluyor. Habuki, bazı sergiler ve sanatçılar için "kötü sanatçı", "kötü sergi"-denmeli ki, halk yanlış yönlendirilmesin. Eleştirmen, izleyiciyi yönlendirme ve eğitme görevi üstlenmeli. Böylelikle, sanatçının da daha iyi ürünler vermesi sağlanabilir."

Mesci, "resim alıcısı" konusunda da şöyle diyor:

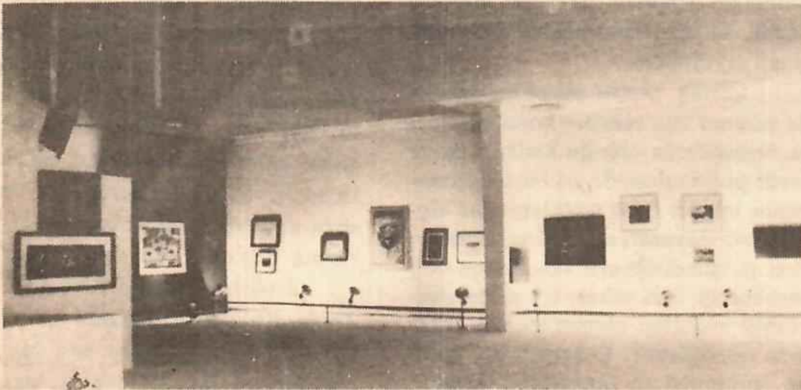
"Ankara'nın alıcı kitlesi belli. Koleksiyoncular yok denecek kadar az. Üniversite çevresi, karı koca çalışanlar, yüksek bürokratlar alıcı oluyor. Aslında sorun tüm Türkiye'nin sorunu. İnsan, yiyecek bulacak, üstüne meyvesini yiyecek ki, gelip resim alabilsin. Resme, genellikle bir eşya gibi bakılıyor. Ev döşeniyor, mobilyası alınıyor. Bir resim eksiği kalıyor o da tamamlanıyor."

"Devletin galericilik alanındaki politikasını nasıl değerlendiriyorsunuz?" diye sorduğumuzda da mesci şu yanıtı veriyor:

"Devletin böyle bir politikası var mı? Anadolu'da sanatçıların yetişmesi, sergiler açması ancak devlet galerileriyle sağlanabilir. Bugün galerilerin yüzde 90'ı İstanbul'da yüzde 10'u Ankara'da ve orada bitiyor"

Mesci'nin, galeri sayısındaki artış konusundaki değerlendirmesi de şöyle:

"Resim sanatçısının ve alıcısının artması, üstelik galericiliğin zevkli ve çekici bir iş olması, galeri sayısındaki artışı getirdi. Fakat maddi nedenler yüzünden bu gelişimin uzun sürmeyeceğini sanıyorum. Üstelik ülkemizde var olan galerileri doyuracak kadar da sanatçı yok. Fakat herşeyin üstünde, Türkiye'de bir resim sanatı var. Diğer sanat dallarıyla oranlarsak sanırım en iyi çizgide olan da resim."

ARTİSAN Sanat Galerisinden bir görünüş

Levni

Levni, 1981 Ocak ayında, Figen ve Enis Batur tarafından kuruldu. Figen Batur "Geçen yıl, her ay yeni bir sergi ile resim severlerin karşısında olmak istedik ama bu yıl, daha seçici davranarak, yılda on sergi açmayı düşünüyoruz. Güzel sanatların diğer dallarında da sergiler açmayı planlıyoruz." diyor. Galeri "olağanüstü durumlar dışında davetiye basım dağıtımı ve kokteyl düzenlemesini üstleniyor." Bunun dışındaki yükümlülükler ve reklam türü giderler, sanatçıyla yapılan sözleşmede belirtildiği üzere oluyor."

Açılacak sergilerin saptanması işine gelince, "Açık yüreklilikle söylemeliyim ki, bu, tümüyle galeri sahiplerinin öznel beğenisi ya da kararıyla oluşmaktadır."diyor Figen Batur.

Eleştirmenlerin galericilik alanına etkilerini de Batur şöyle anlatıyor:

"Bence sorunu iki ayrı biçimde değerlendirmek olası. Birincisi, sanatçının beklentisi, ikincisi, çok satışla dergilerde, hemen her sayıda, aynı kişiler tarafından yazılan ve de-

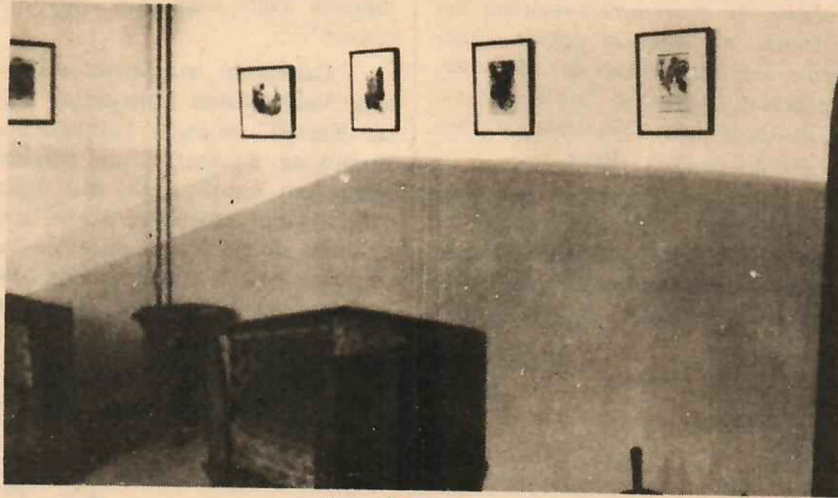
ğerlendirme adı altında sunulan yazıların, galericiliği nasıl etkilediği. F sanatçı, eserinin olumlu ya da olumsuz yankısını duymak, görmek ister. Bilebildiğim kadarıyla, emeğin çok çabuk harcandığı ülkemizde, sanatçının, kendi yapıtını anlamaya soyunmuş kişilerden yankı beklemesi de doğaldır. Bu beklentinin, sanatçının istediği incelikte yanıtlanmadığı görülüyor. Eş, dost ve çıkar ilişkisi çerçevesinde kimi yapıtlar üstüne yazılar yazıldığı, kimilerinin ise, sağır kulaklara, kör gözlere boşyere çağrı çıkardığı bir gerçektir. İçine girildiğinde çok açık seçik bir ilişkiler silsilesidir sanat yapıtı/sanatçı/dost/eleştiri, zinciri. İkinci bağlamda, çok satan ve çok okunduğu söylenen dergilerde çıkacak resim tanıtma yazılarının sergiye canlılık getirecek, sanatçı ve galeriye soluk aldıracak yollu olduğu üzerindedir. Ben ise, bu tür, okunduktan sonra çabucak bellekten siliniveren 'hoş'ya da 'mayhoş' yazıların yerine, bir sanatçıyı geniş anlamda ele alan, yapıcı eleştiriden yanayım."

Figen Batur, devletin galericilik politikası üstüne sorumuzu "Devletin herhangi bir galericilik politikası olduğunu sanmıyorum" diye yanıtladıktan sonra, galeri sayısındaki artış konusundaki düşüncelerini de şöyle anlatıyor:

"Uzun yaşayabildikleri sürece, galeri sayısının artması, sanatçılar ve sanatseverler için sevinilecek bir olgu. Son yıllarda, büyük kentlerde galeri sayısının artması da, sanat yapıtının daha çok alıcı bulabildiği ve ilgiyle karşılandığı biçiminde yorumlanabilir."

Turkuvaz sanat galerisi

Turkuvaz Sanat Galerisi, Taylan Tegin tarafından Mart 1981'de kuruldu. Turkuvaz'ın sergileme politikasını anlatırken "sanat ürünlerini geniş bir çevreye tanıtıp, sanatçıyla aralarında iletişim kurmak, bildirim-geri bildirime ortam yaratarak sanatın, uygarlığın gelişmesindeki etkinliğine, kendi çapında katkıda bulunmak ve ürünlere alıcı bulmak, Turkuvaz'ın işlevini oluşturur." diyor Taylan Tegin. Turkuvaz'da açılacak sergiler, kurul değerlendirmesi sonucunda saptanıyor. Yılda yaklaşık 12 sergi açılıyor. Sanatseverlerin ilgi alanı, sergileme düzeni nakliye gibi nedenlerle, daha çok resim ve özgün baskıya ağırlık veriliyor. "Turkuvaz'da sergi açın sanatçılarla tek tip, ayrıcalıksız sözleşme yapılıyor ve karşılıklı bağlayıcı hükümler bu sözleşmede yer alıyor.

Levni Sanat Galerisi

Figen Batur, resim alıcısını da şöyle tanıtıyor:

"Alıcı kitlesi, "şudur" diye parmakla gösterilebilecek bir kitle değil. Yaşamında ilk kez adını duyduğu ressamın tablosunu, tanıdığı biri aldığı için, düşünmeksizin alanlar olduğu gibi, resmi çok sevdiği, ressamı önemsediği, kolleksiyon yaptığı, "moda" olduğu için de alanlar var. Bu tiplerin yanında paraları olmadığı için, sergiyi her gün yeniden görmeye gelerek, bir tek tablo alamayanlar da var."

Taylan Tegin ülkemizde eleştirmenlerin galericilik alanına etkilerini şöyle anlatıyor:

"Eleştirmenlerin yazılarının özenle izlendiği, yadsınmaz bir gerçektir. İyi eleştiri alan bir sanatçıyla çalışmak isteyen galeri daha çok olur. Ancak ben kötü eleştiri alan ya da hiç eleştiri almayan bir sanatçının kötü sanatçı olduğu kanısında değilim. Sanatçının aynı yapıtları için aldığı eleştiriler, kentten kente değişebiliyor. Eleştiriler, olumsuz bile olsa, yapıcı, ileriye yönelik, özendirici olmalı. Kanımca, sanatçıdan çok, yapıtları eleştirilebilir ve bu eleştiriler de dönem dönem değişebilir. Sanırım eleştirmenlerimiz de buna özen gösteriyorlar."

Sunulan ürünlerin alıcı kitlesini de şöyle tanıtıyor Tegin:

"Alıcıları kesim olarak ayırmak zor. Benim alıcı kitlem, olanaklarını zorlayarak ya da zorlamadan ama severek anlayarak alıyor. Hangi kesim olursa olsun sanatsal ürünlerinin alınması, sanat olayını özendirici olması nedeniyle yararlıdır. Ancak bunun çarpıtılmamasına özen göstermek de galericilerin görevidir."

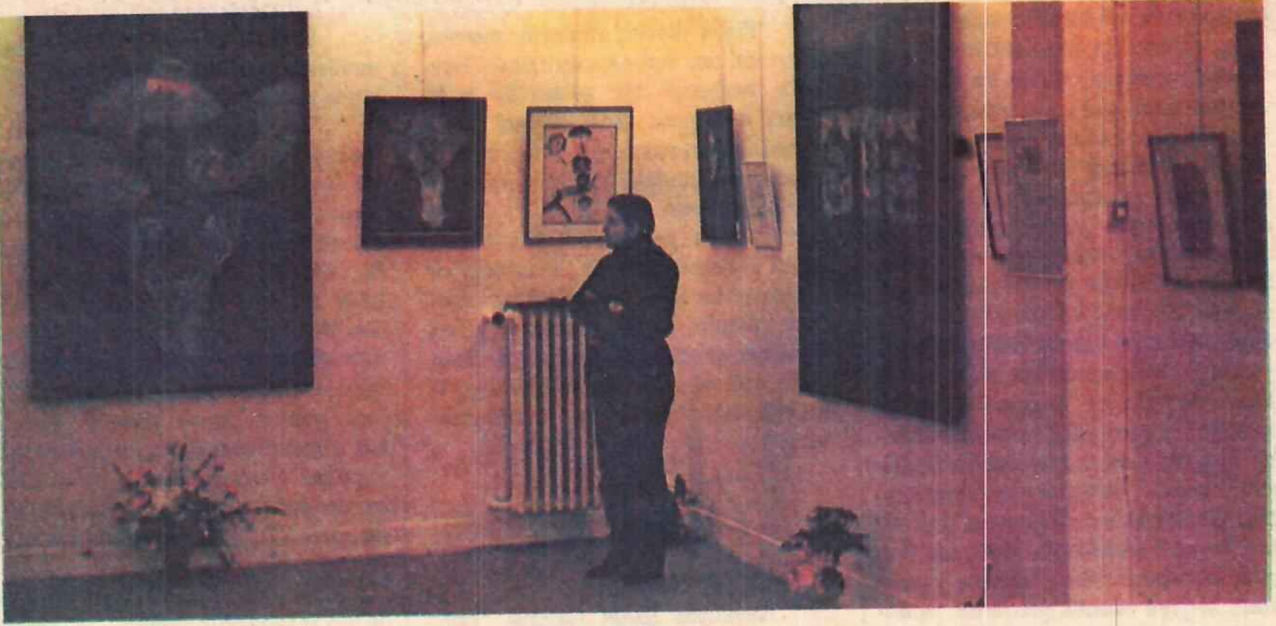
Taylan Tegin, devletin galericilik politikasını da şöyle değerlendiriyor:

"Devletin galericilik politikası, hem sanatçılara, hem de bize yararlı oluyor. Birçok sanatçıyı, devlet galerilerindeki yapıtlarından tanıyoruz. Teknik yetersizlikler olabilir. Devlet galerilerinin eldeki olanaklarla işlevlerini yerine getirdikleri kanısındayım. Belki halkı eğitmek açısından birşeyler daha yapılabilir. Ancak özel galeriler de, kendilerini bundan soyutlamamalı, devlet galerilerini bütünleyici olarak çalışabilmelidirler."

"Galeri sayısındaki artışla birlikte, daha çok sanatçının ve ürünlerinin daha geniş bir çevreye tanıtılma olanağının doğduğunu" söyleyen Tegin, "Ancak nitelik düşmesine yol açmamasına her açıdan özen göstermek gerekir." diyor.

Taylan Tegin galericiliğin sorunları konusunda da şunları düşünüyor:

"Sorunlar, ekonomik durumdan, gerek sanatçıyla gerekse alıcılarla ilişki kurmaktan kaynaklanıyor. Genel ekonomik sorunun çözümü, galericileri aşan bir olay. Diğer zorlukları aşmak ise, galerilerin işlevini yerine getirmesiyle eş anlam-

TURKUVAZ Sanat galerisinden bir görünüş

lıdır ve görevidir. Daha çok sanatçıyı ve ürünlerini, daha geniş bir çevreye tanıtmak isteniyorsa, ekonomik zorlukların sanatçı ve alıcı için geçerli olduğunu her iki taraf da gözetebilir ve olaya bilinçli yaklaşırlarsa, bu zorluklar bir ölçüde aşılabilir.

VAKKO

Vakko Sanat Galerisi, 1975 yılında, Vakko şirketi içinde "kültür hizmeti" amacıyla kuruldu. Galeride sergilenecek ürünleri, İstanbul'daki beş kişilik bir danışma kurulu saptıyor. Galeride yılda oniki sergi açılıyor. "seçme olanağı daha fazla" olduğundan resim ağırlık taşıyor. Her yıl bir iki heykel sergisi de düzenleniyor. Açılan sergilerin davetiye basım ve dağıtımı yapılıyor, kokteyl düzenleniyor basın ilişkileri kuruluyor.

Vakko Sanat Galerisi yönetmeni Gencay Kasapçı, yaptığımız söyleşide, eleştirmenlerin galericilik alanına etkilerini şöyle anlattı:

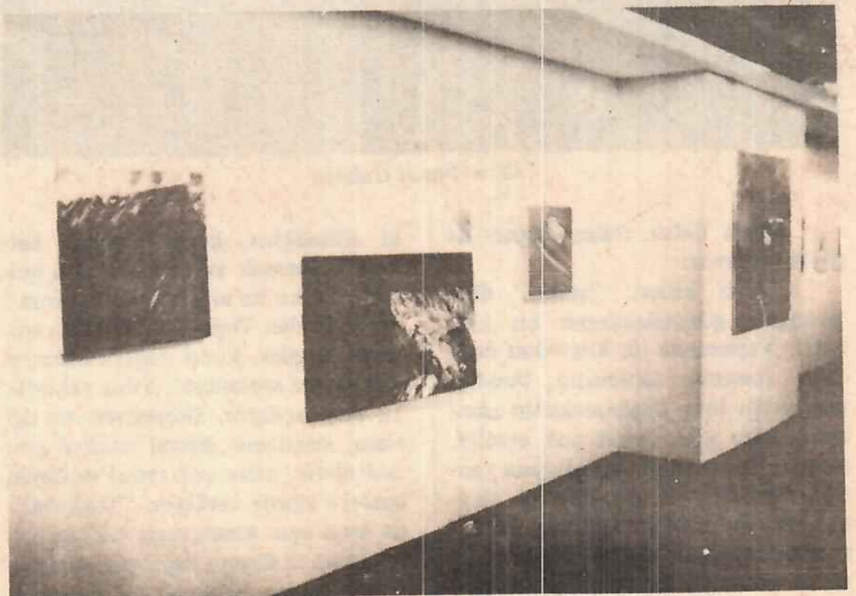
"Eleştirmenler, galerileri doğrudan etkilemiyor. Tüm dünyada olduğu gibi esas etki alanı sanatçılar. Eleştirmen iyi de kötü de yazsa, sergiye ilgi oluyor. Galeriler üstündeki etkileri dolaylıdır. Ülkemizdeki eleştirmen sayısı az. Gönül daha çok olsun isterdi. Ama son yıllarda da bu sayı küçümsenmeyecek oranda arttı."

Sergilenen ürünlerin, "belli bir entellektüel kitle tarafından alıcı bulduğunu" belirten Kasapçı, "Belli mali ve kültürel düzeye gelmiş kişiler alıcı oluyor. Genellikle bir yıl tablo alanlar, ikinci yıl alamıyor. Bunun nedeni de ekonomik koşulların değişmesi ve belli bir doyum olmasıdır. Örneğin Ankara'daki koleksiyoncuların sayısı üç dördü geçmez. Ülkemizde batı anlamında kolleksiyonculuk da yok." diyor.

Devletin galericilik politikası konusundaki sorumuzu yönelttiğimizde **"Devletin öyle bir politikası olduğunu bilmiyordum?"** yanıtını veren Kasapçı, Galeri sayısındaki artışı da şu nedenlere bağlıyor:

"Birinci neden, sanatçı sayısının artması, ikinci neden ise, halktaki ilginin çoğalmasıdır. Galerilerle birlikte sergi sayısının da artması, ürünlerde kalite düşmesine neden olmuyor."

Galerilerin sorunlarını anlatırken, Vakko Sanat Galerisinin "kültür hizmeti" amacıyla kurulduğunu vurgulayan Kasapçı, "Satış yüzdesi bizim için önemli değil, ama diğer galeriler için önemlidir. Masrafların çokluğu, satışlardan alınan yüzdenin, genelikle masrafı karşılamaması, başlıca sorunları oluşturuyor." diyor. ●

VAKKO Sanat Galerisi